

7. REGIONÁLNE PODMIENKY A HLADISKÁ

7.1. Členenie regionálnych podmienok a hľadísk

Východiskovo situáciu pre zabezpečenie TUR na regionálnej a miestnej úrovni

určujú najmä podmienky a hľadiská v rovnakých hlavných oblastiach/sférach ako na celoslovenskej (nadregionálnej/národnej) úrovni, teda

- kultúrnej,
- sociálnej,
- ekonomickej,
- environmentálnej.

V prípade Slovenska je zohľadnenie regionálnych súvislostí TUR mimoriadne dôležité, už

aj vďaka diverzifikovanej štruktúre národných podmienok, ktoré patria k najpestrejším v

Európe. Diverzitu krajiny ďalej zvýraznil celý rad kultúrnych, etnických, náboženských a

politických vplyvov, križovatky obchodných ciest i vojenských ťažení.

Rok 1989 prináša

renesanciu takých fenoménov, ako je súkromné vlastníctvo, trhové hospodárstvo,

samosprávna demokracia a pod., ktoré prirodzene pôsobia na opätovnú nárast vnútornú

heterogenitu, medziregionálnych rozdielov, čiastočnú renesanciu miestnej a regionálnej

kultúry, ale aj spoločenskej stratifikácie. Na druhej strane, masové preberanie prvkov

západnej kultúry prispieva k zotieraniu regionálnych i národných špecifik a k ich nahrádzaniu

unifikovanou "globálnou kultúrou" rovnakých reklám, služieb,

architektúry, automobilizmu,

obalov a v konečnom dôsledku i vzorcov správania a hodnotových orientácií.

Schopnosť citlivo a mádro rozhodovať a voliť medzi tým, čo je nežiadúci anachronizmus a

čo je naopak autentické národné/regiónálne/miestne hodnoty

hodnoty zachovania, podpory a

rozvíjania predstavuje jednu z najvyšších a najaktuálnejších výziev, s ktorými bude

Slovensko na ceste k TUR v najbližších rokoch konfrontované.

7.2. Kultúrne podmienky a hľadiská rozvoja regiónov

Medziregiónne rozdiely v kultúrnej oblasti v súčasnosti ovplyvňujú najmä:

- úroveň sociálneho, ekonomického rozvoja regiónu a úroveň sektoru služieb,
- charakter a intenzita kapitálových vstupov do regiónu,
- miera nezamestnanosti a predpoklady na jej riešenie,
- kapacita, kvalita a aktivita ľudského potenciálu ako hlavného

rozvojevÁ©ho faktora,

• priestorovÁi pozÁcia regiÁ³nu.

VÁ½sledkom obnovenia obecnÁ©ho zÁikladu sÁdelnej ÅtruktÁºry je vytvorenie podmienok na

posilnenie sociÁilneho kapitÁilu, ktorÁ½ predstavuje kombinÁiciu hustoty obÁianskych aktivÁt,

www.environet.sk Strana 2 z 59

NÁirodnÁi stratÁ©gia TUR – IV. Åasť

združenÁ a subjektov, hustotu sietÁ a komunikÁicie, hustotu spoloÁenskÁ½ch noriem a Áºroveň

dÁ´very v komunite, sÁdle, Åi regiÁ³ne.

AplikÁicia analytickÁ½ch poznatkov a zÁisad TUR pre oblasť kultÁºrných zdrojov do

regionÁilnej mierky by sa mala odvoditÁ od realizÁicie kultÁºrnej, historickej a spoloÁenskej

topografie (KHST) spracovanej pre vÅetky regiÁ³ny Slovenska. Na zÁiklade takto spracovanÁ©ho

prieskumu a poznania javov a vecÁ hmotnÁ©ho a nehmotnÁ©ho charakteru sa vytvÁira

kvalifikovanÁ½ zÁiklad pre vyhodnocovanie lokÁilných zdrojov, stanovovanie limitov a

rozvojevÁ½ch potenciÁilov z hÁadiska TUR. NÁislednou aplikÁiciou takto zÁ-
skanÁ½ch skÁºsenostÁ a

ich vyhodnotenia je moÅnÁ© ich zapracovať do konkrÁ©tných politÁk,

ÁºzemnÁ½ch a rozvojevÁ½ch

plÁinov, ktorÁ© budÁº zaloÅenÁ© na smerovanÁ k TUR.

VÅetky regiÁ³ny majÁº urÁitÁ© rozvojevÁ© predispozÁcie, avÅak tieto sÁº

rozdielne (niektorÁ© iba

latentnÁ©, inÁ© reÁilne). ZvyÅajne ide o kvalitnÁ© prÁirodno-rekreaÄnÁ©

podmienky a kultÁºrnohistorickÁ©

zaujÁmavosti. VzhÁadom na rad ohraniÄenÁ tÁ½chto regiÁ³nov

(zloÅitÁi dostupnosť,

nedostatok ubytovacÁch kapacÁt, slabÅia Áºroveň zariadenÁ a sluÅieb),

vÁÅÄÅina z nich nie je

zatiaľ schopnÁi efektÁvne ich vyuÅávať. InÁ½m vÁ½znamnÁ½m problÁ©mom je nedostatok bytov

alebo naopak neatraktivita vol'nÁ½ch bytov a sÁºÄasnÁ½ stav bytovÁ©ho fondu. Vol'nÁ½ bytovÁ½ fond

v problÁ©movÁ½ch regiÁ³noch je zatiaľ neatraktÁvny, vzhÁadom na

problÁ©my regiÁ³nov. NelÁika

najmÁÅ mladÁº generÁiciu, ktorÁº by z hÁadiska rozvoja svojich potenciÁilov tieto regiÁ³ny

potrebovali. ÅudskÁ½ potenciÁil je ÅaÅiskovÁ½m faktorom rozvoja kaÅdÁ©ho sÁdelnÁ©ho a

ÁºzemnÁ©ho spoloÁenstva. Tento potenciÁil rozhoduje o vyuÅavanÁ

ostatnÁ½ch potenciÁilov sÁdla Åi

Áºzemia (vzÅah ku kapitole Å. 7 AGENDY 21). Z toho vyplÁ½va, Åe istÁi kapacita (poÄetnosť)

ÅudskÁ½ch zdrojov vytvÁira v znaÄnej miere rozvojevÁ½ rÁimec sÁdelnÁ©ho organizmu, podmienky

na Åivot, prÁicu, vol'nÁ½ Åas, vzdelÁivanie, zdravotnÁcke a sociÁilne sluÅby.

Najviac opustenÁ½ch, nevyuÅitÁ½ch a havarijne poÅkodenÁ½ch historickÁ½ch

objektov sa paradoxne nachádza v regiónoch, kde je najvyššia nezamestnanosť (napr. Spiš, Šariš, Gemer, Orava, okolie Prievidze). Z analýzy údajov stredného zoznamu kultúrnych pamiatok SR vyplýva, že zhruba 2500 kultúrnych pamiatok sa nachádza v narušenom stave a takmer 700 je v dezolátnom stave. Tieto objekty sa regionálne nachádzajú vo všetkých častiach nášho územia. Predstavujú tak potenciálne stavebné objekty a stavebný fond pre tisíce pracovných príležitostí v stavebníctve, službách a podnikaní (vrátane cestovného ruchu). Predstavujú významný faktor miestneho a regionálneho rozvoja z hľadiska TUR, nakoľko ide o zhodnocovanie povodňových, originálnych historických štruktúr s uplatnením prevažne tradičných a miestnych materiálov (drevo, piesok, štrk, tehly, kameň, vápno) a domácej materiálovej základne (technológia, výrobné vybavenie a pod.). Pri identifikácii regiónov v procese decentralizácie verejnej správy bolo uplatnené kritérium hodnotenia doterajšieho vývoja územného a správneho usporiadania územia Slovenska a stabilita hraníc jednotlivých územných a správnych celkov vyššieho a nižšieho rádu. Na základe historickej analýzy je možné konštatovať, že prirodzené regióny (dané geografickými členeniami terénu a prírodnými podmienkami) sa začali formovať už v 9. storočí.

www.environet.sk Strana 3 z 59

Národná stratégia TUR – IV. časť

Základná štruktúra regiónov sa sformovala v období 13.-14. storočia. Vykazovala vysokú stabilitu svojho ohraničenia a výrobného členenia. Zachovala sa prakticky až do roku 1922 a aj v ďalšom období predstavovala jeden zo základných prvkov výstavby jednotlivých modelov územného a správneho členenia až po súčasnosť. Jedným z prejavov vysokej stability historicky sformovaných regiónov je i formovanie regionálnych združených miest a obcí po roku 1990, keď sa obnovila miestna samospráva. Hodnotenie stability územného a správneho členenia na území SR preukázalo priamu úmeru stability resp. nestability jednotlivých modelov členenia verejnej správy s mierou rešpektovania historicky sformovanej regionálnej štruktúry.

V rámci reformy verejnej správy boli uznesením vlády schválené nasledujúce územné usporiadanie veľkých územných celkov (VŠC), ktoré rešpektuje

jestvovanie vyšších

sádelných štruktúr - ťažisk osídlenia a urbanizačných osí: VÁŠC

Bratislava, Trnavská^{1/2},

Nitriansky, Trenčiansky, Žilinská^{1/2}, Liptovsko - oravsko - turčiansky,

Zvolenská^{1/2}, Gemersko -

novohradská^{1/2}, Spišská^{1/2}, Šarišská^{1/2}, Košicko - abovská^{1/2}, Zemplánsky.

7.3. Sociálne podmienky a hľadiská rozvoja regiónov

Celkový rozvoj ľudských zdrojov regiónov Slovenska je daný kultúrnym vývojom

regiónov, ich prírodnými podmienkami a ekonomickou charakteristikou. Na základe toho sa

vyprofilovali aj regionálne rozdiely v základných sociálnych ukazovateľoch.

Podiel mestského obyvateľstva ako ukazovateľ vývoja sádelných

procesov poukazuje na

formovanie a koncentráciu sádelnej štruktúry obyvateľstva na Slovensku, ktorej základy

siahajú až do raného stredoveku. K 31.12. 1998 bol najvyšší podiel

mestského obyvateľstva v

mestských okresoch Bratislavy a Košíc (100%). Relatívne vysoký podiel

mestského

obyvateľstva (od 70,0 do 74,9%) je v okresoch Banská Bystrica, Zvolen, Ilava a Detva. Medzi

okresmi so 60 až 70 percentným podielom mestského obyvateľstva sú na jednej strane okresy,

ktorých jadrá tvoria veľké mestá (Prešov, Poprad, Martin, Žilina, Trenčän)

a na druhej strane

okresy s menšími mestami. Najnižší podiel mestského obyvateľstva je v okresoch, ktoré

tvoria územie dvoch najväčších miest SR (Malacky, Senec,

Dunajská Streda, Košice -

okolie), ďalej v geograficky marginálnych okresoch severného Slovenska (Bytča, Čadca,

Kysucké Nové Mesto, Námestovo a Trstená), v severnej časti

východného Slovenska

(Kežmarok, Stará Ľubovňa, Sabinov, Bardejov) a v nezávislom pásu

južných okresov

(Galanta, Šaľa, Nové Zámky, Levice, Krupina, Veľký Krtíš, Poltár,

Rimavská Sobota,

Rožňava a Trebišov).

Index veku - najpriaznivejšia situácia je vo východoslovenskom regióne a v severnej časti

stredného Slovenska (najmä Orava a Kysuce), kde podiel predproduktívneho obyvateľstva k

poproduktívnemu je väčšia vyššie ako 120/100.

www.environet.sk Strana 4 z 59

Prírodná stratégia TUR - IV. časť

Stredná dĺžka života žien je najnižšia v regióne južných okresov od Dunajskej

Stredy až po

Trebišov, kde väčšia dosahuje maximálne hodnoty 75 rokov. Naopak, najvyššia je v

okresoch severnej polovice Slovenska, kde dosahuje 77 rokov a viac.

Stredná dĺžka života mužov je všeobecne vyššia v severnej polovici Slovenska.

Najnižšie

hodnoty dosahuje v okresoch Levice, Žiar nad Hronom, Veľká Ľupča, Lučenec, Rimavská

Sobota, Rožňava, Trebišov, Michalovce a Čadca (pod 67 rokov).

Podľa počtu registrovaných trestných činov je najvyššia kriminalita v Bratislave a

Košiciach a v okresoch Piešťany, Martin, Banská Bystrica, Zvolen, a Lučenec, kde dosahuje

hodnoty viac ako 20 trestných činov na 1000 obyvateľov. Naopak, najnižšia úroveň

kriminality je v okresoch Trstená, Skalica, Nová Zámky a v severnej časti východoslovenského regiónu (Kežmarok, Stará Ľubovňa, Sabinov, Bardejov, Stropkov a

Medzilaborce), kde je menej ako 10 trestných činov na 1000 obyvateľov. V 71 okresných

mestách (necelá polovica obyvateľov SR) sa sústreďuje takmer 94,4% násilnej kriminality,

97,6% majetkovej kriminality a takmer 98% celkovej kriminality v SR.

Regionálne rozdiely miery nezamestnanosti hovoria v neprospech

východoslovenského

a juhoslovenského regiónu. Priemerná miera nezamestnanosti je tam dlhodobo vysoká. V

roku 1999 s výnimkou Košíc presahovala vo všetkých okresoch hranicu 16% (najvyššia v

okresoch Revúca - 34,9%, Rimavská Sobota 37,0%, Veľká Ľupča 31,8%, Stropkov 30,1%),

Rožňava 32,6%, Sobrance 31,1%, Trebišov 32,6%). Najnižšia bola v západnej časti

Slovenska a vo veľkomestách (Bratislava, Košice). Tempo rastu počtu nezamestnaných a

priemernej miery nezamestnanosti je rýchle (1997 - 12,97%, 1998 - 14,69%, 1999 - 18,39%,

máj 2000 - viac ako 20%). Nepriaznivý vývoj nezamestnanosti a prehlbovanie jej

regionálnych disparít je alarmujúci. Rozdiel v úrovni nezamestnanosti medzi západnou a

východnou časťou Slovenska je vysvetliteľný ako dôsledok pôsobenia viacerých faktorov

(relatívna geografická poloha s ohľadom na centrálny ekonomický rast, podiel zamestnanosti

v jednotlivých sektoroch národného hospodárstva, vzdelanosti a etnickej štruktúry

regionálnej populácie, regionálna podnikateľská aktivita a jej diverzifikovanosť, úroveň

infraštruktúry).

Ekonomická a sociálna štatistika umožňuje agregáciu ukazovateľov miery nezamestnanosti, sociálnej odkázanosti a priemernej mzdy. Tieto priamo alebo nepriamo

indikujú mieru chudoby. V troch okresoch východného Slovenska (Medzilaborce, Sobrance

a Gelnica) dosahujú všetky tri sledované charakteristiky veľmi nepriaznivé hodnoty.

Nepriaznivá hodnota prvých dvoch charakteristík vykazujú okresy Rimavská Sobota, Rožňava, Spišská Nová Ves a Trebišov. Z aspektu druhého a tretieho ukazovateľa je najmenej priaznivá situácia v okresoch Krupina, Revúca, Veľká Krtáň, Bardejov, Kežmarok, Levoča, Sabinov, Snina, Svidník, Vranov nad Topľou, Stropkov a Poltár. Regióny chudoby sa vyznačujú výrazným rastom dlhodobou nezamestnaných, nárastom počtu sociálne odkázaných, nízkym príjmom ekonomicky aktívneho obyvateľstva, slabým priemyslom a službami, vyšším zastúpením obyvateľov zamestnaných v poľnohospodárstve a absenciou

www.vironet.sk Strana 5 z 59

Národná stratégia TUR – IV. časť modernej infraštruktúry. Ďroveň chudoby je priestorovo diferencovaná (výrazne vyššia vo vidieckych periférnych oblastiach a vyššia vo východnej časti krajiny). Ekonomická slabosť slovenského vidieka v porovnaní s industrializovanými oblasťami vedie ku vzniku novej chudoby, spojenej s vysokou mierou nezamestnanosti určitých sociálnych skupín a vysokou závislosťou na sociálnych príjmoch. Vzdelanostná Ďroveň obyvateľstva je takisto regionálne diferencovaná. Ďplňové stredoškolské vzdelanie dosiahlo v roku 1998 spolu 62,3% z celkového počtu obyvateľov vo veku nad 17 rokov, vysokoškolské vzdelanie dosiahlo 13,3% 22-ročných a starších obyvateľov. Výrazne nadpriemerná Ďroveň vzdelanosti je v Bratislave a Košiciach, nadpriemerné hodnoty dosahujú najmä okresy s vysokoškolskými centrami (napr. Banská Bystrica, Martin, Žilina, Nitra). Najnižšie hodnoty vzdelanosti dosahujú geograficky marginálne, vzdelávacou infraštruktúrou nie vždy dostatočne saturované oblasti severného, južného a východného Slovenska (napr. Čadca, Stará Ľubovňa, Bardejov, Dunajská Streda, Galanta, Komárno, Nové Zámky, Veľká Krtáň, Rimavská Sobota, Rožňava, Košice-vidiek, Trebišov).

Na základe vyššie uvedených skutočností je zrejmé, že aj index ľudského rozvoja (Human Development Index - HDI, pozri kapitola 3.8.) vykazuje pre regióny Slovenska značné rozdiely. Pre územie Slovenska boli vypracované viaceré národné správy o ľudskom rozvoji, ktoré tieto rozdiely vyhodnocujú (posledná z roku 1999). Porovnanie jednotlivých regiónov

vychádza zo sčítu bodov jeho hodnotenia dosiahnutého v jednotlivých ukazovateľoch (3

základných okruhy - život dlhý a zdravý život, získavať vzdelanie, mať prístup k prostriedkom

potrebným na primeraný životný štandard a celkovo viac ako 20 ukazovateľov). Podľa

štátnej správy je súčasťou stav na Slovensku charakterizovaný značnými rozdielmi medzi

jednotlivými regiónmi Slovenska - či už v zmysle dosiahnutej životnej úrovne, bohatstva,

ekonomického a ľudského potenciálu, alebo predpokladov ďalšieho rozvoja.

Na základe poradia v uvedených ukazovateľoch bolo stanovené nasledujúce hodnotenie

jednotlivých krajov Slovenska a určené bolo ich nasledujúce poradie: Bratislavský, Trnavský,

Trenčiansky, Nitriansky, Košický, Žilinský a Banskobystrický, Prešovský kraj.

Kraje boli potom zatriedené do troch skupín, pričom bol bližšie charakterizovaný

dosiahnutý stav ľudského rozvoja (pozri tabuľka č. 64).

Bratislava a jej územie má na území Slovenska výnimočné postavenie, pričom vyššia

kvalita života je podmienená najmä ekonomickým potenciálom tohto regiónu. Bratislavský

kraj vykazuje totiž aj vysoké hodnoty negatívnych aspektov ľudského rozvoja, akými sú

kriminalita, znečistenia ovzdušia, čo možno považovať za dôsledok veľmi vysokej

koncentrácie ľudských aktivít v tomto regióne.

Fenóménom hlavného administratívneho, hospodárskeho a kultúrneho centra štátu Bratislavy,

ako aj efekt susedstva s Rakúskom ako členom EÚ a susedstvo s Českou republikou sa

prejavuje v najvyšších hodnotách podmienok ľudského rozvoja - za Bratislavským

nasledujú susediace regióny Trnavského, Trenčianskeho a Nitrianskeho kraja. Naopak, na

www.environet.sk Strana 6 z 59

Štátna správa TUR - IV. časť

najnižšej priečky sa nachádza najvzdialenejší Prešovský kraj a nebyť mesta Košice, s

najväčšou pravdepodobnosťou by sa k nemu približoval aj Košický kraj.

Tab.č. 64 - Regionálna kvalita života v krajoch SR

Poradie Kraj Obyvatel.

(% z celku)

Podmienky ľudského rozvoja

Najrozvinu

tejšieho regiónu

1. Bratislavský

11,5

1. Región s dobrými podmienkami pre

zdrav½ a dlh½ život, s rozvinutou sieťou školských a vzdelávacích zariadení a silným ekonomickým potenciálom zvyšujúcim životnú úroveň vysoko nad priemer Slovenskej republiky

Rozvinuté

regióny

2. Trnavská

21,5

2. Región s priemernými podmienkami pre dlh½ a zdrav½ život, dobrým prístupom k vzdelávacím kapacitám a rozvinutými podmienkami pre dosiahnutie primeranej životnej úrovne.

3. Trenčiansky 3. Región s dobrými podmienkami pre možnosť žiť zdrav½ a dlh½ život, priemernými možnosťami vzdelávania a rozvinutou životnou úrovňou.

4. Nitriansky 4. Región s dobrými podmienkami pre dlh½ a zdrav½ život, dobrým prístupom k vzdelávaniu, avšak porovnateľne nižšou životnou úrovňou prameniacou z nízkej ekonomickej sily.

5. Košická 5. Región s menej vhodnými podmienkami pre zdrav½ a dlh½ život, s priemernými vzdelávacími kapacitami a rozvinutým ekonomickým potenciálom predovšetkým zásluhou krajského mesta Košice.

Menej

rozvinuté

regióny

6. Žilinská 67,0 6. Región s dobrými podmienkami pre dlh½ a zdrav½ život, priemernými možnosťami vzdelávania a podpriemernou hospodárskou silou a kľúčovou schopnosťou obyvateľstva.

7. Banskobystrická 7. Región s menej vhodnými podmienkami pre zdrav½ a dlh½ život, dobrými

www.environet.sk Strana 7 z 59

Národná stratégia TUR – IV. časť možnosťami vzdelávania a priemernou životnou úrovňou podľa vybraných ekonomických obyvateľov.

8. Prešovská 8. Región s veľmi dobrými podmienkami pre dlh½ a zdrav½ život avšak porovnateľne nízkym edukatívnym potenciálom a najnižšou ekonomickou výkonnosťou a kľúčovou silou.

Zdroj: Vagač, L., ed., 1999

Z uvedených výsledkov je zrejme, že súčasný stav rozvoja ľudských zdrojov ako základný predpoklad TUR na území Slovenska z regionálneho aspektu nie je priaznivým pohľadom k

pretrvávajúcimi (a dokonca prehľbujúcimi sa) regionálnym disparitám.

7.4. Ekonomické podmienky a hľadiská rozvoja regiónov

Rovnako ako v prípade ostatných podmienok a hľadísk, aj v rámci ekonomiky má na

Slovensku regionálny rozmer významné postavenie.

Z hľadiska výkonnosti ekonomiky má osobitné postavenie Bratislavský kraj. Jeho

ekonomická sila je dôsledkom takého spolupůsobenia extenzívnych a intenzívnych faktorov,

ktoré má za následok, že produktivita tohto kraja má dominantné postavenie vo všetkých

odvetviach národného hospodárstva okrem poľnohospodárstva. Na území tohto kraja sa

vytvára viac než 33% HDP a umiestňuje sa v ňom viac ako 60% investícií alokovaných v SR.

Za Bratislavou nasledujú z hľadiska ekonomickej výkonnosti Trnavský a Banskobystrický

kraj. V týchto dvoch krajoch (najmä však v Trnavskom) za posledné obdobie

najdynamickejšie rastlo pôsobenie intenzívnych faktorov ekonomickej výkonnosti, sčítane s

rastom pridanej hodnoty v rámci ekonomických aktivít rozvíjaných na území krajov. Stredné

ekonomické výkonnosti majú Trenčiansky a Košický kraj, kde napriek relatívne vysokej

objemu produkcie je relatívne nízky podiel pridanej hodnoty. Táka sa to najmä Košického

kraja, kde výkonnosť dôchodkových procesov je najnižšia spomedzi všetkých krajov SR.

Nízku ekonomickú výkonnosť majú Nitriansky a Žilinský kraj a najnižšiu Prešovský kraj. V

prípade posledne menovaného kraja je to dôsledkom takého spolupůsobenia extenzívnych a

intenzívnych faktorov ekonomickej výkonnosti, kde ani vysoký podiel pridanej hodnoty

nestačí vyvážať extrémne nízky podiel produkcie spojený s hlbokou podkapitalizáciou kraja,

ktoré ani v poslednom období neznamenala výrazné zlepšenie. V prípade Nitrianskeho a

Žilinského kraja je problém podobný ako v prípade Trenčianskeho a Košického kraja, len

podiel pridanej hodnoty je ešte nižší, a to napriek miernemu nárastu pôsobenia

intenzifikačných faktorov ekonomickej výkonnosti v poslednom období.

www.environet.sk Strana 8 z 59

Národná stratégia TUR – IV. časť

Z hľadiska výkonnosti priemyselnej výroby má vedúce postavenie Bratislavský kraj,

nasledovaný Košickým a Trenčianskym krajom. Na tieto 3 kraje v roku 1998 pripadalo viac

ako 56% priemyselnej výroby (Bratislavský kraj 319,5 tis. Sk/obyv.,

Prešovský kraj: 58,9 tis.

Sk/obyv.).

Aj z hľadiska objemu stavebnej produkcie má dominantné postavenie Bratislavský kraj

pred Žilinským a Košickým. Najmenší podiel stavebnej produkcie na obyvateľa má

Nitriansky kraj (38 tis. Sk/obyv. ku 8,3 tis. Sk/obyv.).

Čo sa týka trhovských služieb je rozdiel medzi najväčšími

Bratislavským krajom a

najslabším Prešovským krajom viac než 1300% (90,4 tis. Sk/obyv. ku 6,9 tis. Sk/obyv. v

tržbách a službách za rok 1998). V regiónoch s malou ekonomickou výkonnosťou a menej

rozvinutou technickou a sociálnou infraštruktúrou prevládajú netrhové služby, ktoré na

rozdiel od trhovských negenerujú hospodársky zisk v takom rozsahu ako trhovské (z hľadiska

TUR však môžu predstavovať iné prínosy).

Dominantné postavenie Bratislavského kraja je zrejme aj z pohľadu podielu krajov SR na

exporte, kde tento kraj generoval až 46% exportu oproti cca 5%, ktoré pripadali na Prešovský

kraj (176 mld. Sk oproti 21,7 mld. Sk v bežných cenách). Za Bratislavským krajom

nasledovali Košický, Trenčiansky a Banskobystrický.

Aj ide o nových podnikateľských aktivítach, reprezentovaných v prvom rade malými a

strednými podnikmi potvrdzujú rôzne osobitné pozície

Bratislavského kraja. Za ním

nasleduje Trnavský a Nitriansky kraj.

Z hľadiska cezhraničných vplyvov na ekonomický rozvoj jestvujú rozdielne podmienky v

západnej a východnej časti Slovenska. Na jednej strane je to blízkosť krajiny s rozvinutou

ekonomikou (Rakúsko) a na druhej strane krajiny s tzv. tranzitnou

ekonomikou (Česko,

Poľsko, Maďarsko) a samostatne Ukrajina, pričom ekonomickí spolupráca s technologicky

vyspelejšími ekonomikami v tejto etape oveľa viac prospieva rozvoju podnikov, ako

spolupráca východ-východ, predovšetkým z dôvodu transferu

technológií, znalostí, investícií,

obchodných príležitostí i cezhraničnej mobility pracovných síl.

Skutočnosť, že rozvoju či aspoň udržbe a modernizácii infraštruktúry sa v uplynulom

období nevenovala na Slovensku dostatočná pozornosť, mala nepriaznivý dopad na

nerovnomernosť rozmiestňovania ekonomických aktivít najmä vo výzbe na dopravu.

Charakter vzťahu medzi rastom produktivity práce a miezd je regionálne diferencovaný

a okrem rovne produktivity práce závisí od regionálnych špecifik.

Ekonomická výkonnosť

regiónu má ťže trvalo rásť iba vtedy, ak rastie produktivita práce na jeho území a tento rast je väčší, než je rast miezd. Takto pozitívny vývoj sa zaznamenal v Bratislavskom, Žilinskom, Banskobystrickom a Prešovskom kraji. V ostatných krajoch možno konštatovať opačný proces.

Priemerná mesačná mzda dosahuje na Slovensku 10 212 Sk. Bratislavský región

dosahuje v porovnaní s celoslovenským priemerom výnimočne

postavenie aj v tejto oblasti,

keď ho prevyšuje o 2810 Sk. Porovnanie jednotlivých krajoz zvažuje zaostávanie

www.environet.sk Strana 9 z 59

Národná stratégia TUR – IV. časť

Nitrianskeho a Prešovského kraja. Rozdiel vo výške priemernej mesačnej mzdy medzi

Prešovským a Bratislavským krajom je 4684 Sk. Z hľadiska peňažných príjmov obyvateľstva

najvyššiu odkázanosť na mimoregionálne finančné zdroje vykazuje

Prešovský a Žilinský kraj,

najvyššiu finančnú sebestačnosť zase Bratislavský a Trnavský kraj.

Najvyšší podiel na celkových výdavkoch obyvateľstva SR za tovar a služby má

Bratislavský kraj (14,3%), nasledujú Košický (13,8%), Nitriansky (13,3%) a Prešovský kraj

(13,0%). Každým v prípade Bratislavského kraja je to dôsledok dôchodkovej vybavenosti

obyvateľstva, tak v prípade ostatných troch krajoz je to dôsledok počtu ich obyvateľov.

Aj z hľadiska ekonomických ukazovateľov je teda jednoznačnou existenciou nepriaznivých

regionálnych rozdielov medzi regiónmi SR (reprezentovanými jednotlivými krajom).

Zastavenie prehlbovania regionálnych rozdielov a ich postupné

zmiernenie (nie však

smerom k oslabovaniu rozvinutých regiónov, ale posilňovaniu

zaostávajúcich) je jednou z

hlavných cieľov TUR v SR pre najbližšie roky.

7.5. Environmentálne podmienky a hľadiská rozvoja regiónov

Environmentálna problematika na Slovensku vykazuje v závislosti na rôznej

prírodných a socio-ekonomických podmienok veľkú priestorovú

diverzitu. Pre potrebu

vyjadrenia doterajšieho vývoja, súčasného stavu a predpokladaného vývoja

environmentálnych javov a problémov vo vzťahu k TUR je potrebné

zohľadňovať minimálne

dva aspekty:

- prirodzené predpoklady krajiny na využívanie človekom - prírodná štruktúra a dynamika

krajiny, jej potenciál a limity zaťažiteľnosti (využitelnosti) prírodnej krajiny,

• environmentálna kvalita krajiny - stav a vývoj ovplyvnenia krajiny činnosťou človeka, ohrozenie a deštrukcia jednotlivých zložiek krajiny, resp. jednotlivých krajinných systémov.

Prirodzené predpoklady krajiny na využívanie človekom sú dané predovšetkým jej prvotnou štruktúrou, ktorá je určujúca z hľadiska produktivity krajiny (jej potenciálu na využitie), odolnosti krajiny (stability, odolnosti) a limitov pre hospodárske využívanie. Táto štruktúra je zhmotnená v typoch prôrodnej krajiny - územie Slovenska je možno zjednodušené rozdeliť na 5 základných krajinných typov s viacerými podtypmi, ktoré predstavujú základňu pre antropogénne aktivity.

Základným "viditeľným" prejavom pôsobenia činnosti človeka v krajine je tzv. druhotná krajinná štruktúra. Základné využitie krajiny je možno vyjadriť v niekoľkých hlavných skupinách - najčastejšie sa jedná o urbanizovanú, poľnohospodársku, lesohospodársku a nevyužívanú krajinu.

Z regionálneho aspektu je možno vyhodnotiť zastúpenie jednotlivých typov prvotnej a druhotnej krajinné štruktúry a ich vzájomné vzťah.

www.environet.sk Strana 10 z 59

Národná stratégia TUR - IV. časť

Národná krajina sa vyskytuje na území Slovenska celkovo na 35,1% plochy a z jednotlivých typov krajiny je najrozšírenejším. Je charakteristickú pre južnú, juhovýchodnú a juhovýchodnú časť Slovenska. Pozostáva z 9 základných regiónov (orografických celkov). V tomto krajinnom type dominuje poľnohospodárska oráčninová krajina. Kotlinová krajina nižšieho stupňa zaberá 5,4% plochy územia SR a pozostáva z 11 regiónov. Najrozšírenejším spôsobom využitia je zmiešaná poľnohospodársko-lesná krajina. Kotlinová krajina vyššieho stupňa zaberá 3,7% plochy SR a patria do nej 4 severoslovenské kotliny, v ktorých prevláda zmiešaná poľnohospodársko-lesná krajina. Práhorská krajina nižšieho stupňa sa vyskytuje na 12,1% plochy územia SR a priestorovo je veľmi členená (pozostáva zo 46 regiónov). Z hľadiska využívania prevláda v tomto type krajiny zmiešaná poľnohospodársko-lesná krajina (53% plochy), zvyšok zaberajú lesy. Práhorská krajina vyššieho stupňa zaberá 1,6% plochy a tvorí ju 10 regiónov. Prevláda tu zmiešaná poľnohospodársko-lesná a lesná krajina. Horská krajina nižšieho stupňa zaberá na území Slovenska 18,7% plochy a

pozostáva z 51

regiónov. Prevláda tu lesná krajina, za ňou nasleduje zmiešaná poľnohospodársko-lesná krajina.

Horská krajina vyššieho stupňa zaberá na území SR 20,7% plochy a možno ju rozčleniť na

43 regiónov. Viazá sa v rozhodujúcej miere na horské oblasti stredného a severného

Slovenska. Dominuje tu lesná krajina.

Vysokohorská krajina zaberá na území Slovenska 2,7% plochy v najvyšších polohách

Západných Karpát. Prevláda tu lesná krajina, nasledovaná hĺbkou až glaciálnou krajinou.

Aj z veľkého počtu regiónov (184) vidieť, že prírodná krajina SR, najmä

horská, je územne veľmi diferencovaná, čo je treba v rámci NS TUR brať na vedomie.

Environmentálna kvalita krajiny súvisí aj s pôsobením človeka v krajine, ktorú sa

prejavuje dlhodobým "tlakom" na využívanie prvotnej štruktúry krajiny, jej postupnou

zmenou na druhotnú štruktúru a vytváraním terciárnej (socioekonomickej) štruktúry, ktorá

predstavuje okrem iného aj ochranu socioekonomických záujmov v krajine.

Kvalita krajiny z environmentálneho hľadiska (nie z hľadiska sociálneho alebo ekonomického) je synergickým vyjadrením kvality jednotlivých zložiek - substrátu a reliéfu,

pôdy, ovzdušia, vody, bioty a urbanizovaného prostredia, ktorú vytvárajú krajinné systémy.

Pre územie Slovenska je environmentálnu kvalitu krajiny možno vyjadriť viacerými

spôsobmi (pozri kapitolu 5.). Súhrnné pôsobenie negatívnych faktorov na stav krajiny a jej

zložiek je možno vyjadriť napr. pomocou územného systému stresových faktorov v krajine

(ÁSSF), ktorá vymedzuje základné prvky poškodenia a ohrozenia krajiny formou jadrových,

laniových a veľkoplošných prvkov pôsobenia stresových faktorov, pričom rozlišuje tri stupne

intenzity pôsobenia (silná, stredná, slabá). Stresovými faktormi negatívne vplývajúci na

životné prostredie, ekologickú kvalitu (stabilitu) a biodiverzitu sú najmä:

- mestské osídlenie, veľroznaš urbanizácia a sprievodné hospodárske aktivity - najviac zaťažené územia sú Bratislava a okolie, stredné Považie, Horná Nitra, Žiarska kotlina,

www.environet.sk Strana 11 z 59

Národná stratégia TUR - IV. časť

časť Spišskej kotliny, Košice a okolie, oblasť Vranov nad Topľou - Strážske - Humenné,

prakticky všetky väčšie mestá a ich okolie, ako aj iné devastované

oblasti (Hnôšťa -

Hačava, Jelšava - Lubenák a i.),

- emisne zaťaženie Ďozemia - tento faktor sĎvisĎ s predchĎdzajĎcim, zaťaženie oblasti sa do

značnej miery zhoduje s vyššie vymedzenĎmi,

- poľnohospodĎrsky intenzĎvne vyuŕvanĎ Ďozemia - na Podunajskej, ZĎhorskej a

VĎchodoslovenskej nĎžine, v Juhoslovenskej a Košickej kotline, ale aj v inĎch kotlinĎich

SR,

- lesnĎ oblasti ohrozenĎ imisiami - faktor ohrozujĎci najmĎ zdravotnĎ stav a

sprostredkovane aj ekologickĎ kvalitu rozsiahlych oblastĎ lesnĎch

ekosystĎmov - imisne

narušenie sĎ najmĎ vyššie polohy pohorĎ v smrekovom vegetačnom stupni,

- intenzĎvne dopravnĎ zaťaženie oblasti (hlavnĎ ŕelezničnĎ trate a cestnĎ komunikácie) -

faktor je zdrojom nepriaznivĎho pĎsobenia hluku, emisiĎ a inĎch stresorov na biotu.

Najviac zaťaženie oblastĎmi sĎ okolia frekventovanĎch dopravnĎch ŕahov,

sĎstredujĎcich sa najmĎ v kotlinĎich a nĎžinĎich Slovenska.

UcelenĎ ĎzemnĎ systĎm stresovĎch faktorov v krajine by sa mal v sĎčasnosti spracovĎvať

v rĎimci SAŕP, ktorĎi vypracovala a vyhodnocuje environmentĎlnu regionalizĎciu

Slovenska, ktorĎi na zĎklade komplexnĎho zhodnotenia stavu zloŕiek ŕivotnĎho prostredia

(horninovĎ prostredie, ovzdušie, voda, pĎda, biota) a inĎch faktorov vymedzuje 5 stupňov

kvality ŕivotnĎho prostredia:

- I+II - prostredie vysokej Ďrovne, resp. prostredie vyhovujĎce -

zaberĎi 36.824 km²

(75,1% plochy SR). ŕije tu v sĎčasnosti 2,379 mil. obyvateĎov (44,4% obyvateĎov SR).

TakĎto prostredie je typickĎ najmĎ pre horskĎ a prĎhorskĎ oblasti Slovenska, menej pre

urbanizovanĎ nĎžiny s relatĎvne prijateľnou mierou vplyvu intenzĎvneho poľnohospodĎrstva.

- III - prostredie mierne narušenie - zaberĎi 7.306 km² (14,9% plochy SR). ŕije tu v

sĎčasnosti 964 tis. obyvateĎov (18,0% obyvateĎov SR). TakĎto prostredie bolo

vyhodnotenĎ pre urbanizovanĎ časti nĎžin a kotlĎn, často s

nepriaznivĎmi prejavmi

intenzĎvneho poľnohospodĎrstva (časti ZĎhorskej a Podunajskej nĎžiny, veľkĎ časť

VĎchodoslovenskej nĎžiny, časti Juhoslovenskej, ŕiarskej, Zvolenskej,

Hornonitrianskej,

Trenčianskej, Ilavskej, ŕilinskej, Turčianskej, Oravskej, Liptovskej, Popradskej,

Spišskej, Rožňavskej a Košickej kotliny, pomerne rozsiahla oblasť Spišsko-gemerského Rudohoria.

• IV – prostredie narušené – zaberá 2.795 km² (5,7% plochy SR), žije tu 752 tis. obyv.

(14,0% obyvateľov SR) a V – prostredie silne narušené – zaberá 2.109 km² (4,3 % plochy

SR), žije tu 1,262 mil. obyv. (23,6% obyvateľov SR). Tieto dve kategórie tvoria tzv.

ohrozené oblasti Slovenska. Ich veľkosť bola v roku 1998 upresnená na 4.470 km² (9,5%

rozlohy územia SR) a počet obyvateľov žijúcich v týchto oblastiach je 1.861.000 (34,6%

obyvateľov). K týmto oblastiam patria Bratislavská, Trnavskogalantská, Hornonitrianska,

www.environet.sk Strana 12 z 59

Národná stratégia TUR – IV. časť

Hornopovažská, Strednopohronská, Strednospišská, Strednogemerská, Košická a

Strednozemplánska oblasť.

Stav ohrozených oblastí SR (ohrozenie a poškodenie jednotlivých zložiek krajiny) je

pravidelne vyhodnocované v rámci "Správy o stave životného prostredia SR".

Územný systém ekologickej stability (ÚSES) je právne vymedzenou kategóriou na

hodnotenie stavu krajiny (predovšetkým jej biotických zložiek).

Základnými dokumentmi

ÚSES sú Generel nadregionálneho ÚSES pre územie Slovenska (1992), dokumentácie

regionálnych ÚSES bývalých okresov SR (1993-1995) a

Národná ekologická sieť Slovenska

(1996).

Z uvedeného prehľadu je vidieť, že pre SR sú používané viaceré možnosti spôsobu

vyhodnocovania environmentálnej (ekologickej) kvality územia, resp. jej pozitívnych a

negatívnych faktorov. Všetky tieto prístupy majú veľkú rozdielnosť regionálny (priestorový) rozmer a

diferencujú územie Slovenska z hľadiska rôznych kritérií. Zatiaľ však stále absentuje

integrovateľný pohľad na problematiku, ktorá by synergicky zhodnotil tri základné používané

prístupy - hodnotenie negatívnych faktorov (územný systém stresových faktorov), hodnotenie

pozitívnych faktorov (kostra územného systému ekologickej stability) a celoplošné

hodnotenie pôsobenia pozitívnych a negatívnych faktorov (environmentálna regionalizácia,

stupeň ekologickej stability používané v rámci ÚSES).

Regionálne aspekty problematiky TUR sú veľmi zreteľné a dôležité aj z environmentálneho hľadiska, avšak pri riešení NSTUR nemôžu byť v danej

mierke a úrovni

podrobnosti dostatočne zohľadnené. Preto je potrebné niektoré zásady a dôležité kroky, ktoré by mali nasledovať pri riešení regionálnych stratégií TUR, zdáť už v tejto fáze.

Pre nadviazanie regionálneho strategického (agendy) TUR je s ohľadom na vyššie uvedené

skutočnosti vhodné:

- upresnenie prírodných typov krajiny a ich regionalizácia pre riešenie územie vrátane

vyhodnotenia produktivity (potenciálov) krajiny a jej únosnosti (stability, odolnosti),

- určenie regulatívov a limitov využívania krajiny zohľadňujúcich prírodnú štruktúru

krajiny ako aj legislatívne aspekty (ochrana prírodných zdrojov a iných významných

zariadení),

- vypracovanie jednotného systému environmentálnej regionalizácie krajiny

(environmentálnej, resp. ekologickej kvality), ktoré by zohľadňoval a integroval doteraz

používané nástroje (SES, SSF, environmentálna regionalizácia) vrátane zásad, limitov

a regulatívov využívania jednotlivých vymedzených typov (úrovne prostredia, stupeň

kvality, resp. stability...),

- porovnanie sekundárnej a terciárnej štruktúry krajiny (súčasného využívania krajiny a

zariadení človeka v krajine) s regulatívami a limitmi vyplývajúcimi z prvej štruktúry, jej

limitov a regulatívov, ale aj limitov a regulatívov vyplývajúcich z environmentálnej

regionalizácie,

www.environet.sk Strana 13 z 59

Prírodná stratégia TUR – IV. časť

- vypracovanie a zavedenie princípov a návrhov na trvalo udržateľné využívanie krajiny prírodných

zdrojov a krajiny ako systému.

7.6. Inštitucionálne podmienky a hľadiská rozvoja regiónov

VIŠA SR vo svojom programovom vyhlásení v novembri 1998 deklaruje ako jednu

zo svojich priorit vytvorenie inštitucionálnych, finančných a ostatných predpokladov pre

komplexnú regionálnu politiku. Podpora regionálneho rozvoja je v EŠ považovaná za

klúčový prvok politiky hospodárskej a sociálnej solidarity. Táto oblasť je v členských

krajínach EŠ previazaná s ich prírodným systémom podpory regionálneho rozvoja.

Okrem požiadaviek EŠ aj pre podporu TUR na regionálnej úrovni je potrebné

pripraviť kvalitné nástroje a vytvoriť, resp. vybudovať potrebné inštitúcie. Klúčovým

predpokladom je realizácia reformy verejnej správy. Z nástrojov sú potrebné najmä ríše dokumenty pre oblasť plánovania, právne nástroje (prijatie nových právnych predpisov, ratifikáciu medzinárodných dohôd a iných medzinárodných zväzkov), rozšírenie špeciálnych foriem vzdelávania, výchovy, ale tiež poradenstva a propagácie. Uplatňovanie regionálnej politiky si vyžaduje zlepšenie prístupu k informáciám a uplatňovanie nových informačných technológií. Z nástrojov majú osobitný význam štrukturálne fondy predvstupovej pomoci EŠ. Uplatňovanie regionálnej politiky vyžaduje dobudovanie nových riadiacich a poradných orgánov v rámci štátnej správy a vytvorenie ďalších nezávislých inštitúcií.

Počiatčným krokom k naplneniu uvedenej priority bol 1. 12.1999 vznik samostatného

stredného orgánu štátnej správy – Ministerstva výstavby a regionálneho rozvoja SR, ktorého

zodpovedá za oblasť regionálnej politiky a podpory regionálneho rozvoja.

Podpora regionálneho rozvoja tvorí kľúčový prvok v politike hospodárskej a sociálnej

súdržnosti EŠ. Jednou z predvstupových požiadaviek EŠ bolo vytvorenie a schválenie

potrebných dokumentov pre oblasť regionálnej politiky a regionálneho rozvoja.

Regionálny rozvoj zahŕňa okrem strednej problematiky realizácie regionálnej politiky

otázky poskytovania štátnej pomoci, verejného obstarávania,

rozpočtového plánovania,

ochrany hospodárskej súťaže, politiky trhu práce a súvisí s postupnou reformou a

modernizáciou verejnej správy.

V roku 1999 boli prijaté alebo novelizované tieto legislatívne opatrenia:

- zákon č. 231/1999 Z. z. o štátnej pomoci,
- zákon č. 263/1999 Z. z. o verejnom obstarávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov,
- novela zákona o hospodárskej súťaži.

Medzi dôležité dokumenty, legislatívne opatrenia ktoré boli od roku 1999 vypracované a

vládou schválené patria najmä:

- Integrovaný plán regionálneho a sociálneho rozvoja SR (uznesenie vlády SR č.923/1999),

www.environet.sk Strana 14 z 59

Národná stratégia TUR – IV. časť

- Základy regionálnej politiky (uznesenie vlády SR č.725/2000),
- Národný plán regionálneho rozvoja SR (uznesenie vlády SR č.240/2001).

Základy regionálnej politiky SR rozpracovávajú organizačno-inštitucionálne, nástrojové, programové a zdrojové možnosti zabezpečovania aktivít regionálneho rozvoja. Ako jeden z hlavných cieľov regionálnej politiky v SR sa v tomto dokumente vymedzuje: "podporovať hospodársky a sociálny rozvoj regiónov, najmä pokiaľ ide o aktivizáciu ich nedostatočne využívaného hospodárskeho a sociálneho potenciálu a racionálne využívať územia vrátane ochrany životného prostredia."

Národný plán regionálneho rozvoja SR (NPRR SR) je základným programovým dokumentom uskutočňovania regionálnej politiky na Slovensku do roku 2006 a základnou podmienkou pre získanie finančných prostriedkov z predvstupových fondov Európskej únie (po vstupe SR EŠ zo štrukturálnych fondov EŠ). Poskytuje celkový pohľad na súčasný stav SR a jeho regióny, bariéry rozvoja a návrhy na ich prekonanie prostredníctvom rozvojových priorit a stratégií. Strategickým cieľom tohto dokumentu je: "Zabezpečiť trvalo udržateľný rozvoj tak, aby rast HDP, aby Slovenská republika do roku 2006 dosiahla úroveň 60-65% z priemeru HDP/obyv. štátov EŠ". NPRR SR bol vypracovaný v širokej spolupráci predstaviteľov štátnej správy, samosprávy, združení, školstva, vedeckej obce, tretieho sektora, malých a stredných podnikateľov a finančných inštitúcií.

Za účelom legislatívneho zastrešenia realizácie podpory regionálneho rozvoja MVR SR pripravilo návrh zákona o regionálnom rozvoji, ktorý bude vymedzovať kompetencie jednotlivých subjektov a základné strategické ciele v oblasti regionálneho rozvoja. Návrh zákona bol schválený na rokovaní vlády SR uznesením z 11.7.2001 č.640 a v súčasnej dobe je predmetom rokovania NR SR. Jeho účinnosť sa predpokladá od 1.1.2002.

Zákon o regionálnom rozvoji vytvorí legislatívne prostredie, ktoré umožní:

- realizovanie koncepcnej a cieľavedomej národnej regionálnej politiky,
- zjednotenie základných princípov fungovania tohto úseku verejnej správy s pravidlami, plánmi v rámci EŠ a ich prenesenie do vnútorného práva
- naplnenie podmienok, vyplývajúcich pre túto oblasť z *acquis communautaire*.

Jeho cieľom je nielen zmierňovať spoločensky neakceptovateľné regionálne diferencie a pomáhať pri revitalizácii a reštrukturalizácii regiónov, ale aj vymedziť p

´sobenie inštitúcií zaoberajúcich sa regionálnym rozvojom, stanoviť ich vzájomné vzťahy a definovať základné nástroje regionálnej politiky. Okrem týchto cieľov a úloh by mal tento zákon podporovať TUR v oblastiach ochrany prírodných zdrojov, prírodného a kultúrneho dedičstva a iných verejných statkov. Podľa žiadosti zákona vyššie územné samosprávne celky zodpovedajú za TUR týchto území. Zákon bol predmetom rokovania LRV SR, ktorá ho odporučila dopracovať a zosúladiť so zákonmi upravujúcimi reformu verejnej správy. www.environet.sk Strana 15 z 59

Národná stratégia TUR – IV. časť

V roku 2001 boli pripravené všeobecne záväzné právne predpisy v oblasti reformy verejnej správy (zákon o samospráve vyšších územných celkov a o zmene a doplnení niektorých zákonov – zákon o samosprávnych krajoch, zákon o voľbách do orgánov samosprávnych krajov, zákon o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a vyššie územné celky, novela zákona o obecnom zriadení a zákon o majetku samosprávnych krajov).

Regionálna politika si vo všeobecnosti vyžaduje takú sústavu nástrojov, ktorá umožní jej účinnú realizáciu na jednotlivých úrovniach pri rešpektovaní a akcelerovaní vlastných vnútorných zdrojov v kombinácii s externými faktormi. Tejto podmienke vyhovuje štrukturalizácia nástrojov:

1. z hľadiska úrovne: nástroje centra, regionálnej a komunálnej úrovne
2. z hľadiska charakteru nástrojov: programové, fiskálne a ostatné finančné a mimoeconomické (inštitucionálne, legislatívne a normotvorné nástroje)

EÚ v programovom období rokov 2000-2006 poskytuje kandidátskym krajinám finančné prostriedky z predstupovných fondov. Rozvoju regiónov v SR napomáhajú nasledovné predstupové nástroje:

PHARE – regionálny rozvoj a PHARE CBC – programy, ktoré v investičnej oblasti poskytujú prostriedky na rozvoj regiónov v oblasti podpory produktívnych investícií, rozvoja ľudských zdrojov a riešenia základnej infraštruktúry).

ISPA – nástroj na realizáciu štrukturálnej politiky v rámci dopravy a životného prostredia.

SAPARD – nástroj určený na podporu poľnohospodárstva a rozvoja vidieka

Po vstupe Slovenska do EÚ bude možné využívať štrukturálne fondy a kohézny fond EÚ.

Využívanie finančných prostriedkov z predstupovných a neskorých štrukturálnych fondov

Európskej únie bude uskutočňovaná prostredníctvom NPRR SR. Systém monitorovania a hodnotenia NPRR SR zabezpečujú navzájom prepojené orgány zriadené na princípe partnerstva – Národný monitorovací výbor a Regionálne monitorovacie výbory.

Úlohu implementačnej a platobnej agentúry v rámci využívania prostriedkov z fondov EÚ v oblasti hospodárskej a sociálnej súdržnosti a cezhraničnej spolupráce zabezpečuje

Implementačnú agentúru pre regionálny rozvoj, ktorá je zriadená ako samostatná sekcia pri MVR SR.

Medzi orgány a organizácie zodpovedné za regionálny rozvoj patria najmä:

a) vláda SR, ktorá schvaľuje programové dokumenty a zaisťuje opatrenia týkajúce sa tvorby a realizácie politiky regionálneho rozvoja, predkladá NR SR legislatívne návrhy

ovplyvňuje politiku regionálneho rozvoja, navrhuje NR SR objem finančných

prostriedkov zo štátneho rozpočtu na zabezpečenie štátnej regionálnej politiky;

b) Rada vlády SR pre trvalo udržateľný rozvoj, ktorá by mala zohrať významnú úlohu pri

overovaní, do akej miery sa v regionálnom rozvoji uplatňujú princípy TUR;

c) Rada vlády SR pre regionálnu politiku ako koordinačný, poradný a iniciatívny orgán

vlády pre otázky regionálnej politiky a koordináciu štrukturálnych nástrojov, ktorého

www.environet.sk Strana 16 z 59

Národná stratégia TUR – IV. časť

funkciu sekretariátu vykonáva Odbor rozvoja regiónov (zriadený od 1.1.2000 na úrade

vlády SR), Rada pripravuje vytvoriť ako svoj pomocný orgán Pracovnú skupinu pre

regionálnu a štrukturálnu politiku (s prierezovým zastúpením prakticky všetkých veľkých

skupín spoločnosti – štátnej správy, samosprávy, odborných inštitúcií, tretieho sektora

atď.);

d) Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja SR, ktorého hlavnou úlohou je tvorba

legislatívneho a inštitucionálneho rámca podpory regionálneho rozvoja, koordinácia práce

pri tvorbe analytických a programových dokumentov v oblasti regionálneho rozvoja,

zodpovedá za monitoring, prognózy sociálnej a ekonomickej situácie okresov a krajov,

vyhodnocovanie medziregionálnych rozdielov, spracovanie analýz a koncepcie sociálnoekonomického

rozvoja regiónov a zabezpečovanie spolupráce s EÚ v oblasti

hospodárskej a sociálnej sádržnosti a systámováho prepojenia regionálnej politiky SR so susednámi krajinami a krajinami EÁš;

e) Implementačná agentúra pre regionálny rozvoj (IARR) bola zriadená 1.6.2001. Má postavenie samostatnej sekcie v rámci MVRR SR. V sárlade s programovacím dokumentom Phare 2001 bude IARR implementovať projekty Phare "Ekonomická a sociálna sádržnosť, Cezhraničná spolupráca (CBC) a Infraštruktúra pre rásmske osady".

f) Národná riadiaci a monitorovací výbor, ktorého úlohou je dbať na NPRR SR a koordinovať činnosť regionálnych a sektorových riadiacich a monitorovacích výborov (v súčasnosti plná funkciu tohto výboru Právny výbor pre štrukturálne fondy EÁš);

g) krajské úrady a okresné úrady (ich útvary regionálneho rozvoja a iných odvetvových vzťahov), ktoré inštitucionálne zabezpečujú regionálnu politiku na regionálnej úrovni. Po plánovanom uskutočnení reformy verejnej správy prejdú všetky kompetencie v oblasti regionálneho rozvoja daného VÁŠC na samosprávne orgány. Samosprávne orgány VUC - budú vypracovávať a zodpovedať za realizáciu programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja VÁŠC, ktorým bude základom pre vypracovanie regionálnych operačných programov, monitorovať a pravidelne (ročne) vyhodnocovať sociálno-ekonomický rozvoj VÁŠC;

h) obce, ktoré vypracovávajú a schvaľujú program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce a zabezpečujú jeho plnenie, podporujú rozvoj obecných aktivít prostredníctvom všeobecne záväzných nariadení, mážu vytvárať s okolitými obcami mikroregióny;

i) regionálne rozvojové agentúry, ktoré vznikli postupne v rokoch 1993-1997 (prevažne ako združenia právnických osôb) s poslaním prispieť k rozvoju regiónov. Ich cieľom je rozvoj malého a stredného podnikania, poskytovanie poradenskej, reklamnej a sprostredkovateľskej činnosti, organizovanie kurzov, uznesením č.738 schválila vláda SR vytvorenie siete regionálnych rozvojových agentúr;

j) regionálne riadiace a monitorovacie výbory vytvárané pre NUTS II sá založené na princípe partnerstva a majú plniť úlohu regionálneho partnera na národnej a miestnej úrovni.

Národná stratégia TUR – IV. časť

7.7. Celkové zhodnotenie uplatňovania regionálnej politiky

Súčasný stav slovenskej regionálnej politiky je nevyhovujúci a v nesúlade s princípmi a

kritériami TUR. Iniciatívy v SR zamerané na regionálny rozvoj sa realizujú

predovšetkým prostredníctvom celoštátnych rezortných prístupov, ktoré nie sú

regionálne zosúladené. Chýbajú účinné nástroje a finančné zdroje na regionálny rozvoj.

SR ešte nemá zavedenú potrebnú právny, správny a rozpočtový rámec integrovanej

regionálnej politiky v súlade s EÚ. Tieto nedostatky by mali vyriešiť Zásady regionálnej

politiky SR. V rámci Špeciálneho právneho programu (SPP) sa okrem vypracovania

Národného rozvojového plánu a pilotných projektov pre vybrané sektory vyžaduje aj

vybudovanie efektívneho systému inštitucionálneho zabezpečenia štruktúrnej politiky.

Očakáva sa tiež príchod zahraničných expertov.

V súčasnom období prebieha proces inštitucionálneho a administratívneho budovania

kapacity Implementačnej agentúry pre regionálny rozvoj. Hlavnou úlohou v najbližšom

období je zabezpečenie akreditácie IARR na národnej úrovni. Súbežne prebiehajú školenia

pracovníkov IARR týkajúce sa implementácie projektov, finančného manažmentu a

procedúrnych postupov v oblasti kontroly a interného auditu. Zároveň IARR zabezpečuje

dlhodobú technickú asistenciu zo strany Európskej komisie a ukončenie procesu technického

a administratívneho vybavenia IARR.

Kľúčom k presadzovaniu požiadaviek TUR v rámci regionálnej politiky je predovšetkým

vlastná iniciatíva územnej samosprávy napríklad vo vzťahu k takýmto medzinárodným

dokumentom akými sú tzv. Aalborgská Charta európskych miest smerujúcich k trvalo

udržateľnému rozvoju z roku 1994 alebo Lisabonské akčné plány: od Charty k akcii z roku

1996.

V súvislosti s realizáciou reformy verejnej správy (vznik samosprávy vyšších územných

celkov) bude potrebné v záikonoch zakotviť právo subjektov územnej samosprávy (v súlade s

čl. 11 Európskej charty miestnej samosprávy a v súlade s čl. 11 pripravovanej Európskej

charty regionálnej samosprávy) využívať súadne prostriedky na zabezpečenie slobodného

vÁ½konu svojich prÁivomocÁ a rešpektovanie princÁpov samosprÁivy. V budÁocnosti sa bude

mÁct aj samosprÁivny vyššÁ ÁozemnÁ½ celok vzhľadom na svoju prÁivnu subjektivitu obracať na

sÁody v sÁolade s čl. 142 Áštavy SR.

Nie je doriešenÁ½ systÁom efektÁvnej integrÁcie a Áozemnej pÁsobnosti štÁitom

podporovanÁ½ch agentÁor. V sÁočasnosti pÁsobÁ cca 70 agentÁor v rÁznych regiÁ³noch

Slovenska. Po doriešenÁ ich vzÁijomnej pÁsobnosti mÁžu tieto agentÁory byť vÁ½znamnÁ½m

inštitucionÁilnym nÁistrom, podporujÁocim poskytovanie informÁiciÁ a regionÁilne poradenstvo.

V sÁovislosti s Áočasťou MVO na regionÁilnom rozvoji a predvstupovÁ½ch aktivítÁich do

EÁš je dÁležitÁ, že sa napr. pripravila spolupráica MVO s kompetentnÁ½mi orgÁinmi

www.environet.sk Strana 18 z 59

NÁirodnÁi stratÁgia TUR – IV. časť

zodpovednÁ½mi za realizÁciu opatrenÁ na vstup SR do EÁš. Už od augusta 1999 sÁo zÁistupcovia

MVO zaradenÁ do pracovnÁ½ch skupÁn pre vypracovanie IntegrovanÁho regionÁilneho a

sociÁilneho rozvoja. ZÁistupcovia 3. sektora by mali byť aj v Poradnom vÁ½bore RV SR pre

regionÁilnu politiku. PracovnÁi skupina pre regionÁilny rozvoj pri GrÁmiu tretieho sektora v

presadzovanÁm regionÁilnej politiky a regionÁilneho rozvoja však upozorňuje najmä na:

- chÁ½bajÁoci zÁikon o podpore regionÁilneho rozvoja, v ktorom bude potrebnÁ presadiť princÁpy, ktorÁ zabezpečia transparentnosť financovania programov a projektov

z verejnÁ½ch zdrojov, eliminujÁ konflikty zÁiujmov a nebudÁ ohrozovanÁ½ zmenami vlÁidy,

- existujÁce bariÁry pri hľadanÁ optimÁilneho modelu štruktÁory zabezpečovania regionÁilneho rozvoja, ide najmä o:

- * nejednoznačnosť vÁ½beru prioritnÁho regiÁ³nu pre Program Phare 2000+ a predbežnÁ

- neprijatie prioritnÁho regiÁ³nu EK,

- * rezortizmus, trieštenie zÁiujmov a činnosť rezortov, ako aj nÁzky stupeň ochoty

- vzÁijomne sa dohodnÁť,

- * minimÁilny prenos akÁ½chkoľvek informÁiciÁ z centrÁilnych ÁrovnÁ do regiÁ³nov a medzi

- socio-ekonomickÁ½mi partnermi.

- * nevyhovujÁca štruktÁora zberu štatistickÁ½ch Áodajov v rÁimci Slovenska.

V tejto sÁovislosti MVO pre riešenie vyššie uvedenÁ½ch problÁmov požadujÁ:

- * pripraviť novÁ štruktÁoru a mechanizmy regionÁilneho rozvoja, ako aj

zÁikona o regionÁilnom rozvoji, obsahovo aj časovo v sÁºlade s prÁpravou a realizÁciou reformy verejnej sprÁivy na Slovensku, ktorÁi mái pre TUR spoločnosti zÁisadnÁ½ vÁ½znam,

- * chÁpať regionÁilny rozvoj ako prerozdelenie verejnÁ½ch statkov podľa princípov partnerstva, koncentrácie, programovosti, doplnkovosti, subsidiarity a transparentnosti,
- * pripraviť štruktÁru a mechanizmy regionÁilneho rozvoja, ktorÁº budÁº motivovať ľudÁ a zdroje v regiÁºne do zabezpečenia jeho TUR a využÁvať existujÁºce odbornÁº kapacity v regiÁºnoch, umožnia spoluprácu a komunikÁciu odbornÁkov s obyvateľmi regiÁºnu, umožnia Áºčasť všetkÁ½ch socio-ekonomickÁ½ch partnerov na rozhodovanÁ o rozvoji ich regiÁºnu, nebudÁº zÁivisiť od politickÁ½ch zmien, budÁº pod verejnou kontrolou, pri formovanÁ regionÁilných štruktÁr a systÁºmu ich podpory budÁº rozlišovať činnosti a aktivity pre TUR celospoločenskÁºho a verejnÁºho zÁiujmu, ktorÁº nie je možnÁº realizovať na komerčnej báze, zapoja do tvorby novej štruktÁry a mechanizmov regionÁilneho rozvoja, ako aj do tvorby zÁikona o regionÁilnom rozvoji socio-ekonomickÁ½ch partnerov už v prÁpravnej fáze.

♦ VyvÁiženÁi regionÁilna politika, optimÁilne uplatňovanÁi decentralizÁcia verejnej sprÁivy a zdrojov, ale aj praktickÁº uplatňovanie inštitÁºtu medziregionÁilnej solidarity patria medzi najvÁºčšie vÁ½zvy pri zabezpečovanÁ TUR SR.

www.environet.sk Strana 19 z 59

NÁirodnÁi stratÁºgia TUR – IV. časť

Preto je potrebnÁº viacerÁº ciele pre dosiahnutie TUR SR preniesť na regionÁilnu Áºroveň (pre každÁ½ regiÁºn) a vypracovať regionÁilne AGENDY 21 s využitÁm modelovÁºho projektu

"RegionÁilna AGENDA 21 pre StrednÁº Pohronie", vypracovanÁºho sÁºbežne s NSTUR.

8. ZHODNOTENIE VÁºCHODISKOVEJ SITUÁºCIE

8.1. HlavnÁº oblasti a problÁºmovÁº okruhy rozvoja spoločnosti Na zÁiklade zhodnotenia kultÁrnych, sociÁilných, ekonomickÁ½ch, environmentÁilných,

inštitucionÁilných a regionÁilných podmienok a hľadÁsk možno zovšeobecniť hlavnÁº oblasti a

problÁºmovÁº okruhy rozvoja spoločnosti v SR pre NáirodnÁº stratÁºgiu trvalo udržateľnÁºho

rozvoja. Ich čÁslovanie je priebežnÁº, pričom poradie nie je určovanÁº na zÁiklade dÁºležitosti

(vÄihy) problematiky - jednotlivÄ© okruhy sÄ© navzÄijom prepojenÄ© a vytvÄirajÄ© komplexnÄ½,

synergickÄ½ obraz vÄ½voja a stavu slovenskej spoločnosti.

A. MedzinÄirodnÄi pozÄcia SR - miesto vo svetovom spoločenstve

1. PriaznivÄi vÄ½chodiskovÄi pozÄcia SR v medzinÄirodnom kontexte, v pozÄcii bližšie

k rozvinutÄ½m demokratickÄ½m krajinÄim, než k rozvojovÄ½m a nedemokratickÄ½m krajinÄim

- zmena medzinÄirodnÄ©ho postavenia SR v 90-tych rokoch - po Ä©spešnom prechode od

socializmu k demokracii a relatÄvne bezproblÄ©movom rozdelenÄi
Československa

vznikla SR ako samostatnÄ½ štÄit na zÄiklade princÄpov parlamentnej demokracie

- členstvo SR v medzinÄirodnÄ½ch organizÄiciÄich (OSN, UNESCO, OBSE, Rada EurÄ³py,

OECD), pristÄpenie k medzinÄirodnÄ½m dohovorom, zmluvÄim a chartÄim

- proces integrÄcie SR do eurÄ³pskych štruktÄ©r a transatlantickÄ½ch štruktÄ©r

- existencia predvstupovÄ½ch fondov EÄš a proces aproximÄcie prÄiva, Ä©časť SR na 5.

RÄimcovom programe EÄš, rÄ½znych medzinÄirodnÄ½ch projektoch a pod.

- predpoklad začlenenia SR medzi vyspelÄ© svetovÄ© krajiny - relatÄvne priaznivÄ©

demografickÄ©, sociÄilne, hospodÄirske ukazovatele v celosvetovom porovnanÄi - nÄzke

hodnoty Ä©mrtnosti, potratovosti, pomerne vysokÄi Ä©roveň vzdelanosti obyvateľov SR,

pomerne vysokÄi Ä©roveň hospodÄirstva v porovnanÄi s rozvojovÄ½mi krajinami

- postupnÄ© znižovanie environmentÄilneho dlhu z obdobia socializmu

www.environet.sk Strana 20 z 59

NÄirodnÄi stratÄ©gia TUR - IV. časť

2. PrÄležitosti a rizikÄi procesu globalizÄcie

- prÄležitosti spojenÄ© s globalizÄciou - lepšÄ prÄstup k informÄiciÄim, širšie možnosti

vzdelania a pracovnÄ©ho uplatnenia, prÄležitosti na uplatnenie slovenskÄ½ch vÄ½robcov

na svetovÄ½ch trhoch (voľnÄ½ obchod tovaru a služieb)

- nepriaznivÄ© trendy spojenÄ© s celosvetovÄ½m globalizačnÄ½m procesom - strata nÄirodnej

identity, prienik cudzÄch kultÄrných, sociÄilných a hospodÄirskych vzorcov, nadmernÄ½

prienik nadnÄirodnÄ½ch spoločnÄ na domÄici trh (medzinÄirodnÄ½ finančnÄ½ trh),

globÄilne environmentÄilne problÄ©my a i.

- nepripravenosť spoločnosti na uvedenÄ© rizikÄi a prÄležitosti - prevÄidajÄ©ca obava

z prevÄiženia rizÄk

B. VnÄ©tornÄi politika, verejnÄi sprÄiva a Ä©časť verejnosti na rozhodovanÄi -

zÁiklady

fungovania demokratickÁ©ho štÁitu

3. Rozvoj demokracie, politickÁ©ho pluralitnÁ©ho systÁ©mu, prÁivnych nÁistrojov a inÅtitÁ©ciÁ

v 90-tych rokoch

- celkovÁi zmena spoločensko-politickÁ½ch podmienok a zÁisadnÁ© reformy vo všetkÁ½ch

oblastiach života - vÁ½raznÁi zmena nÁistrojov, orgÁinov a inÅtitÁ©ciÁ pre zabezpečenie riadenia

spoločnosti - napr. oblasť plÁinovania (opustenie direktÁvneho systÁ©mu plÁinovania), prÁivny

systÁ©m a ekonomickÁ© nÁistroje (postupnÁi harmonizÁicia nÁiÅho prÁivneho systÁ©mu

a ekonomickÁ½ch nÁistrojov s prÁivom a ekonomickÁ½mi nÁistrojmi vyspelÁ½ch demokratickÁ½ch

krajÁn)

- postupnÁi celkovÁi zmena prÁivneho systÁ©mu SR po novele Ášstavy SR s postupnÁ½m

prijÁmanÁm novÁ½ch prierezovÁ½ch prÁivnych predpisov a predpisov pre oblasť sociÁilnu,

kultÁ©rnu, ekonomickÁ© a environmentÁilnu s orientÁiciou na zabezpečenie TUR

- postupnÁ© uplatňovanie hodnÁ't spojenÁ½ch s demokraciou (emancipÁicia, autonÁ³mia,

sebarealizÁicia, vÁ½čšÁ vplyv občanov na rozhodovanÁ, ochrana prÁiva na slobodu nÁizorov,

ale i bezpečnosť občanov, pokoj a poriadok)

- deklarovanie TUR v programovom vyhlÁisenÁ vlÁidy SR ako nevyhnutnej podmienky

vstupu SR do eurÁ³pskych a transatlantickÁ½ch ÅtruktÁ©r

- podpora princÁpov a kritÁ©riÁ TUR v niektorÁ½ch prierezovÁ½ch rozvojovÁ½ch koncepciÁich

a prÁivnych predpisoch SR

- pozitÁvna Á©loha NR SR pri zavÁidzanÁ sociÁilnej a trhovej ekonomiky

- prehlbovanie demokratizÁicie a humanizÁicie Åkolstva, rozvoj vzdelÁivacÁch prÁiležitostÁ a

rovnosť prÁistupu k vzdelaniu

- pozitÁvne zmeny v oblasti pÁ'sobenia a fungovania inÅtitÁ©ciÁ v oblasti vzdelÁivania,

vÁ½chovy, poradenstva, propagÁicie, vedy, vÁ½skumu, informatiky a pod.

- budovanie ÅtÁitneho informačnÁ©ho systÁ©mu, rezortnÁ½ch informačnÁ½ch systÁ©mov a vlÁidnej

dÁitovej siete GOVNET

www.environet.sk Strana 21 z 59

NÁirodnÁi stratÁ©gia TUR - IV. časť

4. ProblÁ©my pri zabezpečovanÁ plnenie niektorÁ½ch funkciÁ štÁitu, verejnej sprÁivy a

hlavnÁ½ch inÅtitÁ©ciÁ

- chÁ½bajÁ©ci rozmer strategickÁ©ho a dlhodobÁ©ho plÁinovania a riadenia spoločnosti -

krÁitkodobÁ½ časovÁ½ horizont plÁinovania bez reÅpektovania dlhodobÁ½ch

a trvalých priorit spoločnosti

- pretrvávajúca nekonceptnosť prístupu vládnúcich politických strán k uplatňovaniu

klúčových reforiem spoločnosti - uprednostňovanie stranáckych záujmov pred

celospoločenskými (prepojenie štátu s politickými stranami),

celkovú pomalosť a malú

účinnosť reforiem spoločnosti

- nedostatočné uplatňovanie niektorých ústavných princípov v praxi - napr. zastupiteľskej a

priamej demokracie (súvisí s neukončenou reformou verejnej správy)

- nedostatočné dodržiavanie niektorých medzinárodných zväzkov, ale aj domácich

právnych predpisov a dokumentov vo vzťahu k TUR napr. neuplatnenie výsledkov a

odporúčaní UNCED (uznesenie vlády SR č. 718/1992) v hospodárskej a sociálnej sfére,

- nedostatočné uplatňovanie výsledkov AGENDY 21 (uznesenie vlády SR č. 655/1997)

- nedostatočná vynáledivosť práva, nedodržiavanie niektorých zákonov a predpisov

(čiastočne aj zo strany štátnych orgánov)

- nedostatky v koncepcnej práci ústredných orgánov štátnej správy - neuplatňovanie

princípov TUR a strategického environmentálneho hodnotenia pri prerokovaní a

schvaľovaní základných rozvojových koncepcií a právnych predpisov

- nedostatočne kvalitní pracovníci verejnej správy - pretrvávajúci rezortný prístup v činnosti,

nedostatočná transparentnosť, prevaha administratívnej a operatívnej činnosti nad

koncepcnou, zdĺhavé postupy vybavovania a nepružnosť činnosti, uprednostňovanie

politických a ekonomických záujmov

- nedostatočná funkčnosť systému kontroly verejnej správy

- nevyhovujúce kompetencie medzi štátnou správou a verejnou správou (prerozdelenie

daní, verejných zdrojov), nevhodné posilnenie úlohy štátu na úkor územnej samosprávy

vyplývajúce z nedostatočného posilnenia samosprávneho sektora po roku 1990,

nedotiahnutej reformy verejnej správy, jej nedostatočného a pomalého uplatňovania

- málo dôraz na rozvoj a financovanie "nadstavbových" rezortov školstva, kultúry,

sociálnych vecí a rodiny a životného prostredia v systéme štátnej správy, dominancia

výrobných sektorov

- nedoriešené vzťahy v oblasti prírodných zdrojov - kompetenčné spory

rezortov životného

prostredia, pôdohospodárstva a čiastočne hospodárstva najmä v oblasti manažmentu a

ochrany vodných zdrojov, pôdy, lesa

- nevhodná reorganizácia štátnej správy v životnom prostredí v roku 1996 – nedostatočné

financovanie a zníženie účinnosti vzhľadom na štátnej správy v tomto rezorte

www.environet.sk Strana 22 z 59

Národná stratégia TUR – IV. časť

- nadmerná miera korupcie v spoločnosti - dotýka sa všetkých oblastí hospodárstva, najviac

však verejnej správy, súdnictva a polície, niektorých sociálnych rezortov (napr.

zdravotníctvo)

- v oblastiach personálneho, finančného a vecného zabezpečenia nedostatočne

organizované, pripravené a vybavené, zdrojovo poddimenzované

ozbrojená sila SR, čím

dochádza k rozporu medzi nastopenou cestou integrácie SR do NATO a realizačnými

možnosťami pri ich modernizácii

- pretrvávajúca nedostatočná podpora občanov SR pre prointegračné smerovanie

a ukotvenie SR v európskych a transatlantických štruktúrach

- nedostatočne kvalitne fungujúci systém vnútornej bezpečnosti – štátna polícia dlhodobo

založená na represívnom systéme, s nedostatočnou kriminálnou

prevenciou (v minulosti

ochrana spoločnosti pred ochranou jednotlivca), nedoriešené právomoci mestských polícií

- nevyhovujúca funkčnosť súdnictva – závislosť sudcov na politickej moci, dohady o

korupcii, pomalosť rozhodovania

- nedostatočné koordinačné mechanizmy a spolupráca medzi sektormi v projektoch

zameraných na TUR na miestnej a regionálnej úrovni, nedostatočné podmienky a

podporné mechanizmy pre uplatňovanie TUR SR

- nerozpracovanosť ukazovateľov TUR pre účely rozhodovania na miestnej, regionálnej

a národnej úrovni, nepostačujúca kvalita informácií pre rozhodovanie

5. Pozitívna, avšak doposiaľ nedostatočne využívaná úloha mimovládnych organizácií,

zástupcov združení a verejnosti v rozvoji spoločnosti

- čiastočná demokratizácia a decentralizácia riadenia spoločnosti, priblíženie vzhľadom na

verejnej správy občanovi na princípe subsidiarity

- pozitívne pôsobenie tretieho sektora (mimovládnych organizácií) vo všetkých

spoločenských oblastiach (najmä environmentálnej, spoločenskej, humannej) – vzájomná

spolupráca, rozvoj komunitných iniciatív, podpora demokratických politických procesov

- pozitívna úloha združení pri presadzovaní regionálnej, miestnej alebo odvetvovej politiky napr. ZMOS, ĽS SR, vytváranie partnerstiev hlavných skupín spoločnosti

- nedostatočne fungujúca občianska spoločnosť - nedostatočná podpora niektorých ľudských práv a občianskych slobôd občanov zo strany štátnych orgánov, nedostatočné

uplatňovanie rovnosti šancí a príležitostí pre ich uplatňovanie

C. Hodnotové orientácie obyvateľov a právne vedomie, vzdelávanie a vzdelávanie

6. Narušené právne vedomie a nepriaznivé hodnotové orientácie obyvateľov

- narušenie prirodzeného právneho vedomia (vnútorná izolácia a pasivita absolútnej väčšiny

občanov), odmietanie zodpovednosti za veci verejné

www.environet.sk Strana 23 z 59

Národná stratégia TUR - IV. časť

- vysoká miera tolerance verejnosti voči nezákonnému správaniu, sociálno-patologickým

javom a k niektorým typom asociálneho správania a rasizmu

- dvojaká morálka - rozpor medzi proklamovaným kresťanstvom prevažnej väčšiny

obyvateľov a skutočnou morálkou v spoločnosti

- pretrvávajúce nepriaznivé trendy a hodnotových orientácií zo socialistickej etapy

vývoja spoločnosti, objavovanie sa nových negatívnych trendov (tzv. hodnotový chaos

v spoločnosti) - ústup tradičných hodnôt (usilovnosť, disciplína, zmysel pre povinnosť,

skromnosť, vzájomná ohľaduplnosť) na úkor preferovania individualizmu, materiálnych

hodnôt, nadspotreby a konzumného spôsobu života

- málo záujem občanov a celej spoločnosti o otázky životného prostredia, nedostatočne

vypestované a uplatňované povedomie spolunáležitosti s prírodou

- neistota a frustrácia časti obyvateľstva (najmä na vidieku) v súvislosti s prechodom od

totalitného režimu k demokracii

- náhoda tradičných dlhodobých vzorcov spotreby (založených na skromnosti,

nenáročnosti) za konzumné vzorce založené na nadvýrobe a nadspotrebe, konzumnom

spôsobu života

- nedostatočná vzdelávanie a osveta v budovaní právneho vedomia a hodnotových orientácií

- minimálna informovanosť občanov o problematike TUR

7. Negatívne aspekty pri zabezpečovaní kultúrneho rozvoja a národného povedomia

- nedostatočné a čiastočne deformované historické a národné povedomie väčšiny obyvateľov (zapríčinené nacionalizmom alebo historickým agnosticizmom)
- nedostatočne prezentácia výsledkov historických výskumov napriek relatívne vysokej úrovni historického výskumu, zideologizovanie historiografie
- nepriaznivé trendy v rozvoji kultúry – nedostatočná funkčnosť kultúrnych zariadení, potlačenie tradičných kultúrnych hodnôt, preferovanie importovanej, masovej a násilnej kultúry

8. Problémy rozvoja vzdelávania, vedy a výskumu

- nevhodná štruktúra vzdelávania na základnom a strednom stupni, založená na množstve informácií pri nedostatku praktických činností, spásobilosti a zručnosti
- nedostatočné dôraz výuky na európsku dimenziu, výučbu jazykov, informačné technológie
- kvantitatívny nárast vysokého školstva na úkor kvality (nárast počtu študentov na úkor modernizácie a kvality vzdelania)
- absencia stratégie rozvoja školstva, pomalá transformácia vysokého školstva, nesystémové zavádzanie opatrení, nedostatočná účasť verejnosti na reformách

www.environet.sk Strana 24 z 59

Národná stratégia TUR – IV. časť

- nevyhovujúci stav vo vede a výskume – nedostatočne orientácia na problémové výskumy a nedostatočne pružným systémom výskumu, dlhodobé podfinancovanie, nedostatočne rozpracované koncepčné materiály

- nedostatočný rozvoj teórie koncepcie TUR, nedostatočný prenos vedeckých poznatkov do informácií a praxe

D. Územný rozvoj, územné plánovanie, stavebný poriadok a zaostávajúca výstavba

9. Nevyvíjený rozvoj sádelného prostredia (miest a vidieckych obcí), nesúlad

plánovacích činností

- prevažujúci nesúlad územného plánovania, regionálneho plánovania, rezortného plánovania, záujmov regiónov a obcí, záujmov a činnosti orgánov štátnej správy –

presadzovanie skupinových a rezortných záujmov na úkor zabezpečenia TUR,

nejednotnosť zámerov a prístupov

- nezabezpečenie uzákonenej optimalizácie priestorového usporiadania a

funkčného

využívania územia regiónov v praxi

- nízky stupeň rozpracovanosti územno-plánovacej dokumentácie na miestnej úrovni (viac ako 50 % obcí nemá spracovanú územnú plán)
- zvyšovanie rozdielov medzi urbánnym a rurálnym prostredím (demografickí, spoločensko-kultúrna, hospodárska, ekonomickí oblasť) vyvolávajúce prehlbovanie medziregionálnych rozdielov, najmä v rámci jadrových a marginálnych regiónov, formovanie problémových regiónov – spočíva napr. v dlhodobom narušení prirodzenej formy osídlenia, v preľudnení miest a vyludňovaní malých vidieckych sídiel

• pretrvávajúca nedostatočná atraktivita vidieckych sídiel (najmä vzdialenejších od

mestských centier) – nedostatok pracovných príležitostí,

malá obľúbenosť bytového fondu,

sociálne a ekonomické problémy

- prevažujúce nepriaznivé migračné trendy obyvateľov - pokračovanie procesu

vyludňovanie vidieka (najmä malých obcí) sprevádzané ďalšími nepriamymi faktormi

(demografickými, sociálnymi, hospodárskymi,

nedostatočnou infraštruktúrou), čiastočne

vyvíjajúce sa procesom sťahovania obyvateľstva do územia miest

- narastanie negatívnych javov v mestskom prostredí – nepriaznivé

demografické trendy,

nedostatok bytového fondu, konzumný spôsob života, strata sociálnej kontroly, sociálnopatologické

javy, environmentálne a dopravné problémy

10. Formovanie problémových (okrajových, marginálnych) regiónov

- výrazné regionálne rozdiely v ekonomickej výkonnosti regiónov,

prejavujúce sa aj

v miere zahraničných investícií

- vysoká regionálna diferenciácia nezamestnanosti ako dôsledok pôsobenia viacerých

faktorov (relatívna geografická poloha s ohľadom na centrá ekonomického rastu, podiel

www.environet.sk Strana 25 z 59

Prírodná stratégia TUR – IV. časť

zamestnanosti v jednotlivých sektoroch národného hospodárstva, vzdelanosti a etnickí

štruktúra regionálnej populácie, regionálna podnikateľská aktivita a jej diverzifikovanosť,

okrem infraštruktúry)

- veľké regionálne rozdiely v oblasti vzdelanosti (spojené aj s etnickou otázkou)

• veľké regionálne rozdiely v infraštruktúre – nedostatočná vybavenosť na vidieku

(kanalizácia, vodovody, plynofikácia), najmä v marginálnych regiónoch, nedostatočnosť

dostupnosť okrajových oblastí a regiónov (cestná a železničná sieť)

- regionálne rozdiely v kvalite dopravnej siete a dopravného spojenia - nedostatočnosť

dostupnosť najmä okrajových regiónov, klesajúca frekvencia dopravného spojenia

- výrazná a celkovo sa prehlbuje tendencia formovania tzv. marginálnych (okrajových)

regiónov, charakteristických zaostávaním za centrálnymi regiónmi takmer vo všetkých

oblastiach - rast počtu dlhodobo nezamestnaných, sociálne odkázaných obyvateľov, nízky

príjem ekonomicky aktívneho obyvateľstva, vysoká závislosť na sociálnych príjmoch,

slabá úroveň priemyslu a služieb, absencia modernej infraštruktúry

11. Pretrvávajúce problémy vo výstavbe a údržbe bytového domového fondu

- zlá kvalita a stav časti bytového fondu, nedostatočná starostlivosť (nedostatok investícií

do opráv a obnovy) o bytový fond napriek celkovo pomerne mladému bytovému fondu

Slovenska a jeho dobrej infraštruktúry vybavivosti najmä v mestách

- reštitučný proces, návrat majetku do rúk vlastníkov - predpoklad na lepšiu starostlivosť o

sádelní a technické objekty (napr. rekonštrukcie centier miest a veľkého počtu objektov)

- uplatňovanie niektorých pozitívnych programov v oblasti starostlivosti o sádlu (Program

obnovy dediny, Pekaři obec)

- nedostatočne rozvinutý trh s bytmi a z toho vyplývajúca nízka mobilita obyvateľov, čo

nepriaznivo ovplyvňuje trh práce a zvyšuje nezamestnanosť

- nedoriešené majetkové vzťahy k technickej infraštruktúre obcí (prevod vlastníctva

inžinierskych sietí na obce)

- pretrvávajúca regulácia cien nájomného a bytových služieb (deformovaný vzťah

obyvateľov k majetku)

- monofunkčná uniformná výstavba v uplynulom období - dôraz na vonkajší efekt namiesto

skromnosti a funkčnosti prívodnej výstavby, nerešpektovanie miestnych podmienok a

kontinuity - extrémny socialistický výstavby sádro nahrádzaný

novodobými extrémami

architektúry "miliónirskych" vilových štvrtí

- nedostatočná ochrana pamiatkového fondu v sádlach - zlá stavba pamiatkových

objektov, často aj výrazné narušenie nevhodnými opravami, nekvalitná a nekoordinovaná

činnosť zodpovedných organizácií, nedoriešená právna a finančná pomoc vlastným a nájmom pamiatkových a historických objektov (vyvolávajúca chýbajúce prostriedky na obnovu a Ďdržbu stavebného fondu)

www.environet.sk Strana 26 z 59

Národná stratégia TUR – IV. časť

- nedostatočná ochrana kultúrnych pamiatok – slabá koordinácia, nízka kvalita odborného

riadenia, konflikty záujmov, nevyhovujúce finančné a personálne zabezpečenie

- stagnácia výstavby, vrátane bytov a občianskej vybavenosti, ako aj vývozu stavebných

prác, nepriaznivá štruktúra stavebných prác (nízky podiel opráv a Ďdržby malých

objektov, preferovanie veľkých projektov infraštruktúry a energetických stavieb)

- neuplatňovanie tradičných zručností a remesiel v starostlivosti o krajinu a sĎdla – postupná

záinik, nahrádzanie novými často nevhodnými technológiami

E. Sociálne-humánna dimenzia TUR

12. Nepriaznivý demografický trendy a štruktúra obyvateľstva

- nepriaznivý demografický trendy (fáza tzv. druhého demografického prechodu) a výrazná

zmena demografického správania obyvateľov SR v 90-tych rokoch - čiastočne prirodzená

proces identický so situáciou vo vyspelých krajinách, s čiastočne zmenenými vnútornými

podmienkami (sociálne faktory, nedostatok bytov)

- pokles prirodzeného prírastku obyvateľov (najmä výrazne znížená pôrodnosť), zvyšovanie

priemerného veku a zhoršovanie vekovej štruktúry (stagnujúci typ populácie)

- nízka stredná dĺžka života a jej pomalá rast (v porovnaní s vyspelými krajinami -

prehlbovanie rozdielov), výrazný rozdiel medzi priemerným vekom dožitia mužskej a

ženskej populácie, veľké regionálne rozdiely (mesto - vidiek, západ - sever a východ),

odlišný demografický správanie rímskeho etnika

13. Nepriaznivý zdravotný stav a zdravotná starostlivosť,

nevhodná výživa a životný štýl

- nepriaznivý zdravotný stav populácie - vysoká chorobnosť a smrtnosť (prácami sĎ

najmä poruchy kardiovaskulárneho systému, zhubné nádory), nízka stredná dĺžka života -

prácami sĎ nezdravá životný štýl (výživa, iné rizikové faktory), sociálne pomery,

nepriaznivý stav životného prostredia

- malá osobná angažovanosť občanov o vlastné zdravie - pretrvávajúce rizikových faktorov

v½živy a zdravia – nadmerná spotreba potravín, zlé stravovacie návyky, fajčenie, alkoholizmus, stres (napriek čiastočne pozitívnym trendom v oblasti v½živy oproti obdobiu pred rokom 1990)

- nejasná zdravotná politika, nedostatočné financovanie rezortu, nedostatočná primárna

prevencia a výchova k zdravému životnému štýlu

14. Negatívne aspekty sociálnej štruktúry spoločnosti, nárast nezamestnanosti a chudoby

- narušenie prirodzenej sociálnej štruktúry obyvateľstva (bohatí, strední, chudobní vrstvy)

a sčromno-vlastníckych vzťahov

www.environet.sk Strana 27 z 59

Národná stratégia TUR – IV. časť

- relatívne malá početnosť strednej vrstvy a nadmerné zastúpenie sociálne slabšej skupiny

obyvateľov, "rozdiel" veľkej časti národného majetku medzi malou početnou skupinou

politicky privilegovanej vrstvy

- zväzňovanie sociálnych rozdielov – nárast počtu obyvateľov žijúcich v chudobe,

zväzňovanie regionálnych disparít, vznik psychosociálnych problémov

- vysoká miera nezamestnanosti – kľúčovým problémom ekonomiky a sociálnej sféry s

tendenciou stáleho prehlbovania nepriaznivého vývoja (miera nezamestnanosti patrí

k najvyšším v Európe)

- nepriaznivá výšková štruktúra nezamestnanosti – vysoký podiel evidovaných

nezamestnaných na jedno voľné pracovné miesto, vysoký a

narastajúci podiel dlhodobou

nezamestnaných, nezamestnaných medzi absolventmi škôl a sociálne slabšími skupinami

- nízka mobilita a nedostatočná kvalifikácia pracovnej sily – najmä na vidieku a v rámci

ohrozených skupín obyvateľov

- nedostatočne efektívny a málo motivačný sociálny systém doteraz neriešiaci problémy

nezamestnanosti a chudoby

- nedostatočne účinný systém kontroly a postihovania nelegálnej zamestnanosti, absencia

oficiálneho programu na podporu chudobných a ich sociálne začleňovanie do spoločnosti

15. Problematika postavenia (postupné sociálne vylúčenie) ohrozených skupín v spoločnosti

- prehlbovanie problémov ohrozených a rizikovaných skupín obyvateľstva – ramska

populácia, mládež, staršia generácia, mladé rodiny, neplné rodiny,

dlhodobu

nezamestnaná, ľudia s nižšou vzdelanosťou

- zvyšujúci sa problém identity a uplatnenia mládeže v spoločnosti - zvyšovanie tlaku

na nadmerné konzumné očakávania, odcudzovanie sa tradičnému prostrediu, rozpor

očakávaní a reálnych možností, odraz v hodnotových orientáciách

- nedostatočné plnenie úlohy rodiny v spoločnosti (najmä výchovná a vzdelávacia funkcia)

- zvyšujúce sa problémy staršej generácie (najmä poproduktívneho obyvateľstva) -

zhoršujúce sa zdravie, ekonomická situácia, medziludské vzťahy

- veľké zmeny v postavení žien - zvyšujúca sa emancipovanosť a zvyšovanie nárokov

kladných na ženy (domácnosť, zamestnanie, verejný život),

pretrvávajúce rozdiely

v odmeňovaní, kariérom postupe a zastúpení žien vo verejnom živote v porovnaní s

mužmi

16. Zaošťovanie rímskej populácie

- zvyšujúci sa až akcelerujúci problém rímskej populácie, vnímaný ako etnický problém

- prehlbovanie rozporov medzi rímskou a väčšinou populáciou

- nepriaznivá sociálno-politická situácia vo väčšine rímskych spoločenstiev je dôsledkom

zložitého komplexu problémov - zlá zdravotná stav, nízka úroveň vzdelania, zdravotného

www.vironet.sk Strana 28 z 59

Národná stratégia TUR - IV. časť

a sociálneho vedomia, nízky štandard bývania, osobná hygiena,

komunálna hygiena,

zdevastované životné prostredie v blízkosti sídiel, nedostatočné

zaisobovanie pitnou

vodou, nesprávna životospráva, zlé stravovacie návyky, fajčenie,

alkoholizmus

- zvyšujúci sa emigračný Rýchly do krajín západnej a severnej Európy v rokoch 1999-2000

- doterajšia neúspešnosť v snaženiach o riešenie rímskej otázky

17. Nárast sociálno-patologických javov

- nárast kriminality na území SR - vzrast majetkovej kriminality, prerastanie zločinnosti do

bezpečnostných štruktúr, nové formy kriminality - organizovaný zločin, drogy,

vydierania, únosy a pod.)

- regionálna koncentrácia kriminality do miest, v poslednom období presun kriminality

z veľkých centier do menších miest

- nárast prejavov ostatných sociálno-patologických javov - drogová

závislosť (vrátane

alkoholizmu), prostitúcia

- nedostatočnÁi reakcia spoločnosti na sociÁilno-patologickÁ© javy - nedostatočnÁ© prÁivne predpisy, tolerantnÁ½ postoj občanov, pretrvÁivajÁ©ca korupcia a klientelizmus

F. Ekonomika a hospodÁirsky vÁ½voj

18. Charakter ekonomickej transformÁicie po roku 1990

- mÁilo Á©spešnÁi ekonomickeÁi reforma v 90-tych rokoch - sprievodnÁ© poruchy

makroekonomickej rovnováhy (relatÁvne vysokÁ½ rast HDP sprevÁidzanÁ½ neÁ©merne sa

zvyšujÁ©cou nezamestnanosťou, zahraničnou zdĺženosťou), zaostÁivanie vo vÁ½voji

v porovnanÁ s vyspelÁ½mi krajinami (zastaralÁi štruktÁ©ra hospodÁirstva, prehlbovanie

rozdielov v reÁilnom raste HDP, vysokÁi energetickÁi a surovinovÁi náiročnosť hospodÁirstva)

- nedostatočnÁ© zohľadnenie vonkajšÁch faktorov vÁ½voja (civilizačnÁ© trendy a transformÁicia

do postmateriÁilnej spoločnosti, prechod svetovej ekonomiky na využÁvanie modernÁ½ch

informačnÁ½ch technolÁ³giÁ), nedostatočnÁ© vybudovanie potrebnÁ½ch inštitÁ©ciÁ, absencia

hospodÁirskej koncepcie TUR

- štruktúrilne deformÁicie ekonomiky - prerastajÁ©ce do štruktúrilnej nezamestnanosti, nÁzkej

vÁ½konnosti ekonomiky (klasickÁi industriÁilna hierarchia, vysokÁ½ stupeň monopolizÁicie,

centralizÁicie a koncentráicie prerastajÁ©ci do zneužÁvania monopolnÁ©ho postavenia, nÁzka

konkurencieschopnosť)

- nedostatočnÁ© vyprofilovanie sektorov informačnej ekonomiky, digitÁilnej ekonomiky a

elektronickÁ©ho obchodovania - vÁ½raznÁ© zaostÁivanie Slovenska vo vÁ½konnosti

rozvoja informačnej spoločnosti, absencia stratÁ©gie a programu

www.vironet.sk Strana 29 z 59

NÁirodnÁi stratÁ©gia TUR - IV. časť

19. SprievodnÁ© pozitÁvne a negatÁvne prejavy ekonomickej reformy

- orientÁicia ekonomiky SR smerom k vyspelÁ½m zÁipadnÁ½m krajinÁim - nominÁilny rast

zahranično-obchodnej vÁ½meny, vÁ½raznÁi zmena v teritoriÁilnej štruktúre (ťažisko vÁ½meny

na zÁipadnÁ½ch trhoch)

- relatÁvne uspokojivÁ½ vÁ½voj inflÁicie, menovÁ©ho vÁ½voja a politiky počas ekonomickej

reformy v 90-tych rokoch

- dosiahnutie odlišnej kvality tvorby náirodnÁ©ho produktu - vÁ½raznÁ© zvä½šenie podielu

sÁ©kromnÁ©ho sektoru na tvorbe HDP (cca 85 %), vÁ½raznÁi liberalizÁicia ekonomiky,

zvä½šenie podielu terciÁ©rneho sektoru na tvorbe HDP

- rast zahraničnej zadĺženosti a mÁilo efektÁvne vynakladanie prostriedkov

(vysoká polovica podiel v porovnaní s HDP aj v prepočte na obyvateľa, nízky pomer exportu k zahraničným dlhom), nepriazniví časoví štruktúra dlhov a rastúce náklady na dlhovú službu, rast čistej zadĺženosti

- stále deficit obchodnej bilancie, nevhodná štruktúra vývozu a dovozu - na strane vývozu prevažujú produkty na nižšej úrovni spracovania a využitia moderných technológií, s nižšou pridanou hodnotou, na strane dovozu naopak prevažujú tovary dlhodobej spotreby, investičné a komponentné výrobky náročná na vedu a výskum, s vysokou pridanou hodnotou
- nedostatočné zastúpenie zahraničného kapitálu v ekonomike SR (najnižšie v porovnaní s ostatnými krajinami V4) - dôsledok najmä nestabilného politického a ekonomického prostredia, vysokého legislatívneho rizika, netransparentnej privatizácie, neukončenej privatizácie bankového sektora a zníženia ratingu slovenskej ekonomiky
- nepriaznivý vývoj štátneho rozpočtu (s rastom deficitu a verejného dlhu) - fiskálna politika založená dlhodobo na nadmerných výdavkoch a nie reálnych príjmoch
- nepriaznivý vývoj daňových príjmov (nízky podiel daní z príjmov právnických osôb, pokles daní z príjmu fyzických osôb)
- vyďiavanie štátnych záruk na problematiku do infraštruktúrnych projektov s diskutabilnou návratnosťou a bez výzvy na zvyšovanie exportnej výkonnosti
- nefunkčný kapitálový trh - stagnácia a zlyhávajúce základné funkcie a práva
- neprimeraná expanzívna finančná politika štátu v ostatnom desaťročí - nedostatok zdrojov pre súkromný sektor, zväčšenie úrokových mier, zadĺženie štátu
- netransparentné hospodárenie s prostriedkami štátnych účelových fondov, nedostatočná kontrola hospodárnosti, často nedostatočná efektívnosť
- nedostatočný rozvoj a málo účinná podpora malých a stredných podnikateľov a podmienok pre zamestnanosť - negatívny dopad na vývoj spoločnosti
- pristúpenie vlády SR a hospodárskych rezortov v rokoch 1999-2000 k zásadnej reštrukturalizácii a ozdraveniu podnikovej sféry a bankového sektora, privatizácii veľkých štátnych podnikov, zásadným ozdravným opatreniam

20. VĀ½voj v sektore pĀ´dohospodĀirstva a jeho nepriaznivĀ© aspekty

- nepriaznivĀ½ ekonomickĀ½ vĀ½voj poľnohospodĀirstva - celkovĀ© znĀ-
ženie produkcie a

zamestnanosti, nĀzka Āroveň reštrukturalizĀcie a

nedostatoĀni technologickĀi vybavenosť

(konzervovanie zastaralĀ½ch organizaĀnĀ½ch foriem, nĀzka produktivita
prĀice, nĀzka

konkurencieschopnosť s vyspelĀ½mi krajinami) - nedostatoĀ© vyuŹĀvanie
potenciĀilu

poľnohospodĀirstva a potravinĀirstva a predpokladov na potravinovĀ©

sebestaĀnosť vo

vĀĀĀšine agropotravinĀirskych produktov

- dlhodobĀ© znižovanie vĀ½mery poľnohospodĀirskej pĀ´dy aŹ na dolnĀ©

hranicu potravinovej

bezpeĀnosti, zvyšovanie vĀ½mery ĀzemĀ s dlhodobou, resp. trvalou stratou
produkĀnej

schopnosti (zastavanĀ© Āzemia, urbanizovanĀ© plochy), nevyuŹĀvanie Āasti
pĀ´dneho fondu

(ekonomickĀ© problĀ©my poľnohospodĀirskeho sektora)

- nedostatoĀni podpora rozvoja alternatĀvneho (organickĀ©ho,
ekologickĀ©ho)

poľnohospodĀirstva a integrovanĀ©ho rozvoja vidieka

- pomalĀ½ a nedoriešenĀ½ proces obnovy vlastnĀckych vzťahov k pĀ´de a
majetku -

pozemkovĀ© Āopravy, reštitĀcie

- nepriaznivĀ½ ekonomickĀ½ vĀ½voj lesnĀ©ho hospodĀirstva - pokles HDP a
zamestnanosti,

reĀilneho speŹaŹenia dreva, zaostĀvanie kvality produktov, nepriaznivĀ½

vĀ½voj vĀ½robnĀ©ho

kapitĀilovĀ©ho faktoru sprevĀidzanĀ½ nĀzkou mierou investovania, len

ĀiastoĀne vyvĀiŹenĀ½

zlepšujĀ©cimi sa niektorĀ½mi ukazovatel'mi (zvyšovanie vĀ½mery, zlepšovanie
vekovej

štruktĀry, pozitĀvny vĀ½voj zĀisob dreva)

- nevyhovujĀ©ce trendy vo vodnom hospodĀirstve - preferovanie

veľkokapacitnĀ½ch zdrojov

vzdialenĀ½ch od miesta spotreby, centralizovanĀ© riadenie, cenovĀ©

deformĀcie (regulĀcia

ceny bez zĀvislosti na skutoĀnej vĀ½ške nĀkladov) - nejasnĀi transformĀcia
a presun

kompetenciĀ na obce

- nerovnovĀiha v dostupnosti vodnĀ½ch zdrojov (nedostatoĀ© napojenie
obyvatel'ov

niektorĀ½ch oblastĀ na vodovodnĀ© sieť), prekraĀovanie ekologickĀ½ch
limitov využitel'nosti

zĀisob vĀ´d v niektorĀ½ch oblastiach, nedostatoĀni miera Āistenia

odpadovĀ½ch vĀ´d

- absencia systĀ©mu oceňovania mimoprodukĀnĀ½ch funkciĀ prĀrodnĀ½ch
zdrojov (najmĀĀ pĀ´dy,

lesa a vody) - deformĀcie v ekonomike pĀ´dohospodĀirstva, neadekvĀitne
postavenie

odvetvĀ v hospodĀirstve

21. VĀ½voj vo vĀ½robnom sektore (ťažbe nerastnĀ½ch surovĀn a priemyslu) a jeho

nepriaznivĀ© aspekty

- pokles podielu priemyslu na tvorbe HDP a znižovanie zamestnanosti v priemyselĀ½ch

odvetviach - nesprevĀdzanĀ© adekvĀitnym presunom produkcie a pracovĀ½ch prĀležitostĀ do

modernĀ½ch odvetvĀ (najmĀx sektoru sluŹieb a informaĀnĀ½ch technolĀgiĀ)

- nekonceptĀni a neukonĀeni reštrukturalizĀcia vĀ½roby spĀsobujĀca Āpadok množstva

podnikov (nedostatok prostriedkov na investovanie, platobĀni neschopnosť, zadĺŹenie

www.environet.sk Strana 31 z 59

NĀrodnĀi stratĀ©gia TUR - IV. Āasť

podnikov, ale Āasto aj nekompetentnĀ© riadenie a rozkrĀidanie majetku vyĀstujĀce do

likvidĀcie množstva podnikov a vytvĀirania tisĀcok nezamestnanĀ½ch)

- pravdepodobnosť dĀlšĀch regresĀvnych zmien priemyslu

(nepriaznivĀi vnĀtornĀi štruktĀra

priemyslu, podkapitalizovanie odvetvĀ, nekvalifikovanĀi pracovĀi sila, skupinovĀ© zĀiujmy,

neexistencia stratĀ©gie rozvoja jednotlivĀ½ch odvetvĀ)

- potreba zosĀladenia podmienok podnikania v sektore ŹaŹby surovĀn s praxou v EĀš

- ĀiastoĀne pozitĀvne trendy v priemyselnej vĀ½robe - rast produktivity prĀice a celkovĀ½ nĀrast

vĀ½roby v modernĀ½ch odvetviach, ĀiastoĀnĀ½ pokles vĀ½roby v tradiĀnĀ½ch odvetviach

nĀiroĀnĀ½ch na suroviny a zaťaženie prostredia (najmĀx ŹaŹkĀ½ priemysel)

22. VĀ½voj v oblasti rozvoja terciĀ©rneho sektora (technickej a dopravnej infraštruktĀry a

cestovĀ©ho ruchu) a jeho nepriaznivĀ© aspekty

- pokles vĀ½znamu verejnej a hromadnej dopravy, preferovanie cestnej osobnej a nĀikladnej

dopravy, nedostatoĀnĀ© vyuŹĀvanie kombinovanej dopravy

- Āpadok ŹelezniĀnej dopravy - klesanie vĀ½konov, zaostĀivanie technickej zĀikladne,

neriešenie modernizĀcie ŹelezniĀnĀ½ch tratĀ a infraštruktĀry

- nedostatoĀnĀ½ rozvoj a ĀdrŹba dopravnej infraštruktĀry niŹšieho rĀidu (najmĀx v okrajovĀ½ch regiĀnĀoch)

- zaostĀivanie za vyspelĀ½mi krajinami v oblasti telekomunikĀciĀ a spojov napriek ich

veľkĀ©mu rozvoju v uplynulĀ½ch rokoch

- mimoriadne nepriaznivĀ½ vĀ½voj cestovĀ©ho ruchu napriek jeho vysokĀ©mu potenciĀilu -

stĀily pokles prĀjmov z aktĀvneho zahraniĀnĀ©ho cestovĀ©ho ruchu, rast vĀ½davkov na

pasĀvny zahraniĀnĀ½ cestovĀ½ ruch, trvalĀ½ pokles podielu odvetvia na tvorbe HDP

- nedostatočnĀi zĀikladnĀ malĀ½ch zariadenĀ cestovnĀ©ho ruchu, nevyhovujĀca kvalita sluŹieb

23. VĀ½voj v oblasti bankovĀ©ho sektora a jeho negatĀva

- veľkĀ½ rozvoj bankovĀ©ho sektoru a poisťovnĀctva v 90-tych rokoch, avšak prevaŹujĀci

ŹivelnĀ½ vĀ½voj - prevaha nepriaznivĀ½ch trendov (netransparentnĀ© hospodĀirenie, rizikovĀ©

Āvery, nedostatočnĀi podpora podnikateľov a rozvojovĀ½ch projektov) vyĀstujĀcich do

likvidĀcie viacerĀ½ch peňaŹnĀ½ch Āstavov

- zahĀijenie procesu reštrukturalizĀcie a ozdravenia bankovĀ©ho sektora (1999-2000)

24. EnergetickĀi a surovinovĀi nĀiročnosť a malĀi efektĀvnosť hospodĀirstva SR

- pretrĀivajĀca vysokĀi surovinovĀi, materiĀilovĀi a energetickĀi nĀiročnosť ekonomiky (najmĀx

priemyselnĀ½ch odvetvĀ) napriek čiastočnĀ©mu a dočasnĀ©mu poklesu v spotrebe energie

- neefektĀvne vyuŹĀvanie energie – veľkĀ½ podiel energeticky nĀiročnĀ©ho priemyslu so

zastaralĀ½mi technolĀgiami, veľkĀ© straty energie v rozvodoch, plĀ½tvanie energiou

v dĀsledku netrhovej cenovej politiky (regulovanĀ© ceny)

www.environet.sk Strana 32 z 59

NĀirodnĀi stratĀ©gia TUR – IV. časť

- pretrĀivajĀca geopolitickĀi zĀivislosť SR na dodĀivkach strategickĀ½ch surovĀn (ropa, zemnĀ½

plyn, uhlie, urĀin) z vĀ½chodoeurĀpskeho regiĀnu

G. Starostlivosť o ŹivotnĀ© prostredie

25. VyuŹĀvanie obnovitel'nĀ½ch zdrojov energie a problematika jadrovej energie

- preferovanie vyuŹĀvania neobnovitel'nĀ½ch zdrojov energie, najmĀx jadrovej energie

v dĀsledku toho, Źe v sĀčasnosti neexistuje zatiaľ ekonomicky zdĀvodnĀtel'nĀi

a konkurencie schopnĀi nĀihrada na bĀize obnovitel'nĀ½ch zdrojov, ktorĀi by mohla prevziať

Ālohu zĀikladnĀ©ho zĀisobovania hospodĀirstva energiou

- v sĀčasnosti nedoriešenĀ© otĀizky definitĀvneho nakladania s vyhorenĀ½m jadrovĀ½m palivom

a vysokoaktĀvnymi rĀidioaktĀvnymi odpadmi; vĀida SR sa priklĀĀna riešiť spĀsob ich

ukladania na hlbinnom rĀidioaktĀvnom ĀloŹisku v SR. V otĀizke odstavenia jadrovĀ½ch

elektrĀrnĀ (uzn.vlĀidy SR Ā. 801/1999) za realistickĀ© termĀny odstavenia blokov JE V-1

JaslovskĀ© Bohunice stanovila rok 2006 (1.blok) a rok 2008 (2.blok)

- v sĀvislosti s Energetickou koncepciou SR (uzn.vlĀidy SR Ā.5/2000) a s problematikou JE

Mochovce (uzn.vlĀidy SR Ā.257/2000) vĀida SR nesĀhlasĀ s poskytnutĀm ŹĀitnej zĀiruky,

a to v akejkoľvek forme, na výstavbu a prevádzku 3. a 4. bloku JE Mochovce

- nedostatočné využívanie obnoviteľných zdrojov energie (najmä geotermálna energia, slnečná energia, biomasa) napriek ich pomerne vysokému potenciálu
- nevhodná štruktúra využívania hydroenergetického potenciálu - preferovanie veľkých vodných diel, veľmi nízky podiel malých vodných elektrární s výkonom do 1 MW

26. Pretrvávajúca environmentálna záťaž a záťažnosť

- čiastočné zlepšenie kvality väčšiny zložiek prostredia v 90-tych rokoch najmä

s uplatňovaním práva, vznikom špecifickej správy pre životné prostredie a v súvislosti

s útlmom produkcie dohospodárstva, poklesom priemyselnej výroby a modernizáciou výroby

(najmä zavádzaním nových technológií, zmenou palivovej základne, ekonomickými

opatreniami) - zlepšovanie situácie napr. v imisnom zaťažení územia, spotrebe látok

poškodzujúcich ozónovú vrstvu, zaťaženie pôdy a lesa a pod.

- pretrvávajúce regionálne znečistenie ovzdušia, sprievodná degradácia prostredia

(acidifikácia) a nepriaznivé zdravotné vplyvy na obyvateľov ohrozených oblastí SR

- pretrvávajúca nepriaznivá kvalita povrchových a podzemných vôd zapríčinená

nedostatočným čistením odpadových priemyselných a komunálnych vôd a veľkoplošným

znečistením (poľnohospodárstvo, urbanizácia)

- pretrvávajúca deštrukcia pôdneho fondu v dôsledku vodnej a veternej erózie, zhrutnenia pôdy a niektorých nepriaznivých trendov vo fyzikálnych

vlastnostiach pôdy (okysľovanie pôdy, znižovanie zásob humusu a obsahu živín)

www.environet.sk Strana 33 z 59

Prírodná stratégia TUR - IV. časť

- pretrvávajúca kontaminácia pôdneho fondu v dôsledku priemyselnej výroby a imisného

zaťaženia (acidifikácia pôdy, kontaminácia toxickými látkami)

- pretrvávajúce ohrozenie genofondu a ekologickej stability krajiny - oslabenie populácií

rastlinstva a živočíšstva, zníženie biodiverzity najmä v urbanizovaných a poľnohospodárskych oblastiach, šírenie synantropných a invízných druhov bioty

- pretrvávajúce imisné zaťaženie a iné nepriaznivé faktory zdravotného stavu lesov

porastov (defoliácia, choroby, škodcovia, prírodné škodlivé činitele) ako dôsledok

hospodárskej činnosti človeka vrátane nevhodného charakteru lesov hospodárstva,

avšak zlepšovanie viacerých ukazovateľov

- pretrvávajúce nedostatky v nakladaní s odpadmi – nedostatočné spracovanie a ďalšie využívanie odpadov, nízky podiel separovaného zberu, potreba dlhodobého a trvalého doriešenia problematiky skladovania vysokoaktívneho jadrového odpadu, nárast produkcie komunálneho odpadu
 - nedostatočné riešenie problematiky tzv. starších environmentálnych záťaží (nedostatok finančných prostriedkov) – najmä devastovaných území vplyvom banskej činnosti, ťažby nerastných surovín a sprievodných aktivít (najmä ukladania materiálu)
 - pretrvávajúce riziko kontaminácie potravín, zvyšujúce sa riziko environmentálnej mutagenity a možní riziká geneticky modifikovaných potravín
27. Nepriaznivý dôsledky globálnej zmeny klímy a narušenia ozónovej vrstvy
- zmeny klimatických parametrov - predpokladané zvýšenie teplot, nepriaznivé zmeny v zrážkovom režime, zvýraznenie suchých období, pokles pôdnej vlhkosti
 - zmeny hydrologických parametrov - prietokový režim vodných tokov, pokles záisob podzemných vôd, zvýšenie nebezpečenstva vzniku povodní, ale aj suchých období
 - prekračovanie kritických koncentrácií prázemného ozónu pre poľnohospodárske plodiny a lesné ekosystémy
 - úbytok stratosférického ozónu so sprievodnými negatívnymi vplyvmi najmä na zdravie človeka a iné organizmy
28. Rozdielna kvalita životného prostredia v regiónoch Slovenska
- vysoká biodiverzita územia Slovenska v celoeurópskom kontexte – relatívne dobre zachované prírodné a kultúrne dedičstvo ako vhodný základ pre zachovanie a zlepšenie ekologickej kvality územia
 - pretrvávajúce znečistenie, degradácia prostredia a zaťaženie obyvateľov v tzv. ohrozených oblastiach SR s nízkou kvalitou životného prostredia (napriek nespornému zlepšovaniu výskazy ukazovateľov)
 - zvyšujúce sa zdravotné riziká obyvateľov miest a obcí ležiacich na hlavných dopravných ťahoch (hlukové zaťaženie, zvýšená nehodovosť)
- www.environet.sk Strana 34 z 59
- Národná stratégia TUR – IV. časť
- celková nízka kvalita prostredia vo väčších mestách v dôsledku pôsobenia celého komplexu nepriaznivých faktorov

- nedostatočnÁi ĀrovenĀ infraštruktĀry obcĀ (najmĀx vodovod a kanalizĀcia) v niektorĀ½ch oblastiach (najmĀx vĀ½chodnĀ© a severnĀ© Slovensko) a s tĀ½m sĀovisiace zdravotnĀ© rizikĀi.
- zdravotnĀ© rizikĀi spojenĀ© s dlhodobĀ½m pĀ´sobenĀm nebezpeĀ½ch a zvlĀištnych odpadov - najmĀx na sklĀidkach odpadov, haldĀich a odkaliskĀich v urbanizovanĀ½ch Āozemiach
- nedostatoĀnĀ© zohľadnenie tzv. geobariĀ©r ako aktuĀilnych a potenciĀilnych obmedzujĀ©cich faktorov rozvoja (napr. prirodzenĀi rĀidioaktivita prostredia a jej vplyv na zdravie obyvateľov pri bytovej vĀ½stavbe, zvyšujĀ©ce sa riziko prĀrodnĀ½ch katastrof a pohrĀ´m)
- pozitĀvna Āloha ĀzemnĀ©ho plĀinovania ako nĀistroja na zvyšovanie environmentĀilnej a ekologickej kvality krajiny, urĀovanie regulatĀvov ĀzemnĀ©ho rozvoja, formovanie systĀ©mu ekologickej stability, eliminĀiciu negatĀvnych faktorov.

8.2. AnalĀ½za silnĀ½ch a slabĀ½ch strĀinok, prĀležitostĀ a rizĀk (SWOT analĀ½za)

sĀoĀasnĀ©ho stavu spoločnosti vo vzťahu k TUR

UvedenĀ© silnĀ© strĀinky a prĀležitosti, ako aj slabĀ© strĀinky a rizikĀi predstavujĀ© celkovĀ©

zhodnotenie vĀ½chodiskovĀ©ho stavu TUR SR vychĀidzajĀ©ce z podrobnĀ½ch analĀ½z

uskutoĀnenĀ½ch v rĀimci NSTUR. Z protireĀivosti niektorĀ½ch konštatĀciĀ (to, Āo sa javĀ ako

silnĀi strĀinka, resp. prĀležitostĀ, sa z inĀ©ho uhla pohľadu mĀ´že javiĀ aj ako slabĀi strĀinka, resp.

riziko) je zrejmĀ©, Āe koncept TUR je naozaj veĀmi zložitĀi a komplexnĀi problematika.

SilnĀ© strĀinky a prĀležitosti podporujĀ©ce TUR SR sĀo najmĀx:

- rozvoj modernej parlamentnej demokracie, sĀovisiaca reforma inštitĀciĀ a novelizĀcia prĀivnych predpisov (zĀikony, strategickĀ© a koncepĀnĀ© dokumenty, Āštava SR)
- zaĀatie procesu zĀisadnĀ½ch reforiem spoločnosti - najmĀx reforma verejnej sprĀivy, reforma vzdelĀivania a vĀ½chovy, sociĀilna reforma
- postupnĀ½ presun kompetenciĀ "zhora nadol" - od štĀitu k samosprĀivam, bliĀšie k obĀanom
- rozvoj tretieho sektora (najmĀx MVO) - vznik a rozvoj mnohĀ½ch zĀiujmovĀ½ch organizĀciĀ, zdruĀenĀ, sietĀ vytvĀiranĀ½ch obĀanmi, podnikateľskou sfĀ©rou a obĀami
- postupnĀi zmena kolektĀvneho uvaĀovania a jednanĀ (typickĀ©ho pre etapu socializmu) na individuĀilne - konkrĀ©tne vedomosti a schopnosti obĀanov nadobĀ©dajĀ© Āoraz vĀxĀšĀ vĀ½znam
- budovanie trhovej ekonomiky - celkovĀi liberalizĀcia ekonomickĀ©ho

prostredia,

sprevádzaním rozsiahlou privatizáciou štátneho majetku a rozvojom sárokromného podnikania

(v súčasnosti vytvára sárokromní sféra viac ako 80 % HDP)

- relatívne uspokojivý vývoj v oblasti inflácie a menovej politiky - po prudkom páde

reálnych príjmov obyvateľstva v rokoch 1990-1993 nastala

postupná stabilizácia, aj keď v

rokoch 1999-2000 nastal opäť pokles reálnej mzdy oproti roku 1998

www.environet.sk Strana 35 z 59

Národná stratégia TUR - IV. časť

- prevažujúci pozitívny vývoj kvality prírodných zdrojov a krajiny - zlepšujúca sa situácia v

oblasti čistoty ovzdušia, kvality povrchových vôd, zníženie zaťaženia krajiny exploataciou

prírodných zdrojov, poľnohospodárstvom a lesným hospodárstvom

- predvstupový proces SR do Európskej únie a s tým súvisiace zmeny najmä

v inštitucionálnej oblasti

- pozvanie a vstup SR do OECD, ktorým je potvrdením zlepšujúcej sa medzinárodnej pozície

SR a malo by byť predpokladom pre pozitívny vývoj ekonomiky a spoločnosti.

Slabé stránky a riziká ohrozujúce TUR SR sú najmä:

- nepriaznivá situácia v spoločnosti - nízka úroveň morálky a právneho vedomia

(pretrvávajúce deformácie z obdobia totality), prevažujúca

nepriaznivá hodnotová

orientácia v spoločnosti - čoraz väčšie rozšírenie konzumného spôsobu života a preferencie

materiálnych hodnôt nad duchovnými

- nepripravenosť veľkej časti občanov na realizáciu základných zmien - zvyšovanie miera

neistoty, sprevádzaním podstatne zvýšenou požiadavkou zdieľania zodpovednosti za svoj

osud a za vývoj celej spoločnosti je vnímaná veľkou časťou občanov Slovenska v kontexte

rastúcej chudoby negatívne

- nedostatočná transparentnosť rozhodovania vo verejnej správe, pretrvávajúca korupcia

a klientelizmus

- pretrvávajúce chápanie verejnej správy ako nástroja moci a nie ako služby občanom

- pretrvávajúci rezortizmus a krátkodobosť v plánovaní rozvoja, bez rešpektovania

dlhodobých, trvalých priorít spoločnosti

- celková pomalosť a malá účinnosť reforiem, ktorým zatiaľ občania ani spoločnosť ako celok

pozitívne nepociťujú (pretrvávajúca skeptická až negatívny postoj k vývoju a výsledkom

dosiahnutým počas uplynulého desaťročia)

- zhoršovanie kvality života niektorých skupín občanov – predovšetkým rodín s malými deťmi, dlhodobo nezamestnaných, neoplnených rodín, dŕchodcov
 - celkovo málo vŕkonnŕi a nevhodne ŕtruktŕrovanŕi ekonomika typickŕi pre industriŕlnu spoločnosť
 - nedostatočnŕ dŕraz na modernizŕciu priemyslu (prioritnŕmi sŕ do teraz tradičnŕ odvetvia - hutnŕctvo, jadrovŕ energetika, strojŕrenstvo, chemickŕ priemysel a pod.)
 - snaha o zŕichranu neefektŕvnych veľkŕch podnikov, zachovanie tradičnŕho poľnohospodŕrstva, prioritovanie bankovŕho a finančnŕho sektora
 - nedostatočnŕ zdroje pre financovanie a rozvoj ostatnŕch "neproduktŕvnych" sektorov (sociŕlna sfŕra, kultŕra, ŕkolstvo a veda, zdravotnŕctvo, životnŕ prostredie)
 - nedostatočnŕ zastŕpenie perspektŕvnych odvetvŕ založenŕch na modernŕch technolŕgiŕch a efektŕvnom vyuŕvanŕ pracovnej sily a prostriedkov, nedostatočnŕ dŕraz na rozvoj ŕtruktŕr informačnej spoločnosti
- www.vironet.sk Strana 36 z 59
- Nŕrodnŕi stratŕgia TUR – IV. časť
- vysokŕ energetickŕ nŕročnosť hospodŕrstva a nŕzke vyuŕvanie obnovitel'nŕch zdrojov energie
 - pretrvŕivajŕce znečistenie podzemnŕch vŕd, kontaminŕcia pŕd a substrŕitu, zlŕ zdravotnŕ stav lesov.
- Vŕzvou TUR SR z hŕadiska historickŕho a kultŕrneho kontextu je hŕadať a nachŕdzať pretrhnutŕ tradŕcie a kontinuitu svojho historickŕho vŕvoja, obnoviť sŕdelnŕ identitu, rozvŕjať harmonickŕ vzťahy jednotlivca a spoločnosti s prostredŕm, progresŕvnymi technolŕgiami nadviazať na tradičnŕ formy hospodŕrenia zabezpečujŕce zachovanie hodnŕt kultŕrneho a prŕrodnŕho prostredia.
- V sociŕlnej oblasti je vŕzvou TUR lepŕia kvalita života spoločnosti, v rŕimci ktorej by sa mali vytvŕrať primeranŕ podmienky pre uspokojenie rozvojovŕch potrieb kaŕdŕho člena spoločnosti nielen v sŕčasnosti, ale aj pre uspokojovanie potrieb budŕcich generŕciŕ.
- Je zrejmŕ, ŕe v sŕčasnom globalizujŕcom sa svete nie je možnŕ dlhodobo udržať slovenskŕ ekonomiku fungujŕcu na odlišnŕch princŕpoch ako vyspelŕi svetovŕi ekonomika. Najvŕššou vŕzvou pre Slovensko je preto adekvŕtne zareagovať na uvedenŕ trend modernizŕcie a postupne vytvoriť progresŕvnu trvalo udržateľnŕ ekonomiku.

Vä½chodiskováä½ stav TUR SR z environmentä½ilneho hľadiska je protirečivä½ a zä½roveň znepekujúä½ci vzhľadom k vä½skytu viacerä½ch pozitävnych trendov doprevä½dzanä½ch pretrvä½vanä½m niektorä½ch negatävnych javov a trendov (tieto však vä½čšinou presahujúä½ environmentä½ilny rozmer a tã½kajä½ sa skä½r celkovä½ho stavu spoločnosti a ekonomiky).

Doterajšä½ vä½voj slovenskej spoločnosti je teda zložitä½, komplexnä½ a nejednoznačnä½.

Nespornä½ ä½spechy politickej, spoločenskej a ekonomickej transformä½cie v 90-tych rokoch sä½

sprevä½dzanä½ aj mnohä½mi chybnä½mi krokmi a nedostatkami, ktorä½ v niektorä½ch oblastiach

prevažujúä½. Po desiatich rokoch, počas ktorä½ch sa Slovensko snažä½ zaviesť novä½ reformy,

zmeniť svoj obraz, zlepšiť svoju prosperitu, hľadať novä½ formy riadenia a vzä½jomnej

komunikä½cie všetkä½ch subjektov na medzinä½rodnej, nä½rodnej, regionä½ilnej a miestnej ä½rovni je

zrejmä½, že chä½ba komplexnä½ strategickä½ vä½zia rozvoja spoločnosti na vlá½dnej ä½rovni.

NSTUR by mala predstavovať prä½ive dokument takä½hoto charakteru.

e) Vypracovanä½m a prijatä½m NSTUR sa ponä½ka možnosť reä½ilne oživiť celospoločenskä½

a ľudskä½ potenciä½il SR, osloviť a zapojiť všetky veľkä½ skupiny spoločnosti do prä½pravy

novä½ho smeru rozvoja spoločnosti a vytvorenia novä½ho inštitucionä½ilneho rá½mca pre

zdravä½, sociä½ilne vyspelä½, vzdelanä½ a prosperujúä½cu občiansku spoločnosť.

www.environet.sk Strana 37 z 59

Nä½rodnä½ stratä½gia TUR – IV. časť

IV. PREDSTAVA TUR SR A MOŽNOSTI VÄ½VOJA

Ä½strednä½m motävom predstavy TUR SR je zmena Slovenska na krajinu založenä½ a

riadenä½ na princä½poch a kritä½riä½ch TUR a ich uvedomelom praktickom uplatňovanä½.

Vä½zia predpokladä½ uskutočnenie celkovej zmeny spoločnosti, pravidiel fungovania ekonomiky

a najmä uvedomelä½ dodržiavanie tã½chto demokraticky prijatä½ch pravidiel. Podmienkou

dosiahnutia vä½zie je, že TUR bude chä½panä½ ako

komplexnä½ prierezováä½ problematika tã½kajä½ca

sa celej spoločnosti, založenä½ na aktävnej participä½cii všetkä½ch hlavnä½ch skupän spoločnosti.

Prioritou rozvoja sa stane celkovä½ sociä½ilny a kultä½rny rozvoj človeka a spoločnosti v

harmonickom vzťahu s prä½rodou a životnä½m prostredä½m.

Predstava je založenä½ na predpoklade, že SR mä½ ambä½cie zachovať si svoju prä½rodu s jej

rozmanitosťou i autoregulačnä½mi schopnosťami, budä½cim generä½iciä½m

odovzdať dostatok
šetrne využívaných prírodných zdrojov a kvalitného životného prostredia.
Zároveň predpokladá
smerovanie k fungujúcej, prírodu šetriacej ekonomike, založenej na princípoch efektívneho
využívania a spravodlivej distribúcie zdrojov a k zdravej, zmysluplnej
fungujúcej spoločnosti,
umožňujúcej uspokojovanie sociálnych, duchovných a kultúrnych potrieb.
Dôležitou
podmienkou dosiahnutia vízie TUR sú inštitúcie a právne predpisy, ktoré
slúžia jednotlivcovi
a následne i celej spoločnosti pri zvyšovaní kvality života, vrátane práva na
kvalitné životné
prostredie a všestranný rozvoj ľudských zdrojov. V rámci vnútorného
regionálneho a
miestneho rozvoja je potrebné vyrovnanie medziregionálnych disparít a
využívanie
regiónov v súlade s ich potenciálom, princípmi a kritériami TUR. Na
miestnej úrovni budú
vypracované a realizované miestne AGENDY 21. Vo sfere
medzinárodných vzťahov sa
Slovensko stane krajinou pozitívne ovplyvňujúcou medzinárodné
smerovanie k trvalej
udržateľnosti a prijme svoj diel spoluzodpovednosti za medzinárodné dianie
v zmysle hesla:
"Mysli globálne, konaj lokálne!"
Predstava predpokladá zásadnú zmenu vzorcov výroby a spotreby
smerom k ekoefektívnym
sofistikovaným výrobám, nenáročným nielen na suroviny a energiu a
šetrným
voči životnému prostrediu, ale aj nenáročným na súčasné formy
dopravy a prepravy a
podstatnému zvýšeniu efektívnosti využívania zdrojov. Zároveň sa
predpokladá zvýšenie
racionálnosti a uvedomelosti spotrebiteľského správania v zmysle
dobrovoľného
sebaregulovania a imunity voči nadspotrebe tak, aby táto zmena bola na
prospech prírody,
spoločnosti, ale aj samotného spotrebiteľa. Smerovanie k TUR znamená, že
sa bude venovať
pozornosť producentom (ovplyvňovaním podnikateľského prostredia), ale aj
spotrebiteľom
tovarov a služieb najmä v oblasti bývania, stravovania, dopravy a trávenia
voľného času.
Hodnotové orientácie obyvateľstva by sa mali postupne zmeniť,
preferované by mali byť
vzorce trvalo udržateľnej výroby a spotreby, konzumný životný štýl by
mal byť ekonomicky i
morálne znevýhodňovaný. Ukazovatele stavu životného prostredia
(zaťaženia a ohrozenia

krajiny) by sa zlepšovali v dôsledku uplatňovania novej filozofie hospodárskeho a sociálneho rozvoja spoločnosti.

Dosiahnutie predstavy TUR sa nezaobíde bez podstatných zmien v ekonomickej oblasti -

ekonomika by sa mala decentralizovať, diverzifikovať, sofistikať a transformovať do

mierok, primeraných potrebám človeka. Rezortná politika budovaná v zmysle

strategických cieľov a odporúčaní NSTUR, celkovej koncepcia hospodárskeho, sociálneho a

environmentálneho rozvoja SR bude dôsledne vychádzať z princípov TUR - ďalší rozvoj

odvetvami bude založená na týchto princípoch a bude podriadená spoločnému cieľu. Realizačné

predpoklady na uplatňovanie kvalitných právnych predpisov a rozvojom dokumentov v

praxi sa podstatne zlepšia. Na oblasti zabezpečujúce rozvoj ľudských zdrojov (zdravotníctvo,

vzdelávanie, veda a výskum, kultúra) a ochranu životného prostredia bude vyčlenený dostatok

finančných prostriedkov.

Zlepší sa kvalita a zaangažovanosť pracovníkov v štátnej správe, samospráve a ďalších

oblastiach života spoločnosti. Ich práca bude operatívna, kvalifikovaná a kompetentná a pri

rozhodovaní sa budú správať nezávisle. Eliminujú sa vplyvy korupcie a podstatne sa zlepšá

právne vedomie občanov a celej spoločnosti.

Úspešnosť dosiahnutia predstavy TUR SR vyžaduje zásadnú spoločenskú zmenu.

Spoločnosť, jej hlavné skupiny, ale aj jednotliví občania musia zmeniť svoje doterajšie

správanie, postoje, hodnotové orientácie, spôsoby riešenia problémov a dosahovania cieľov

tak, aby boli v súlade s princípmi a kritériami TUR. Malo by ísť o cieleň proces zmien,

ktorými by bolo možné dosiahnuť najvyššiu možnú udržateľnú kvalitu života.

Pre uskutočnenie tejto zásadnej zmeny je v SR potrebné ako vstupný predpoklad

uskutočniť prechod spoločnosti smerom k nasledujúcim atribútom:

Vyspelá občianska spoločnosť

- otvorená spoločnosť občanov s vyspelým právnym vedomím, s rozvinutými

mechanizmami zabraňujúcimi zneužívaniu politickej a ekonomickej moci

- spoločnosť, kde každý občan preberie na seba určitú časť zodpovednosti za jej

kvalitatívny rozvoj, zameraný na zlepšenie kvality života (dosiahnutie zdravej,

sociálne a demograficky vyváženej spoločnosti)

- spoločnosť, kde sa kladie veľká časť dôrazu na rozvoj ľudského kapitálu (znanosti, rozvoj vedy, kultúry, duchovného a intelektuálneho života), rozvíjanie a lepšie využívanie schopností ľudí na základe presvedčenia, že ľudská tvorivosť je prakticky neobmedzeným zdrojom
 - spoločnosť, v ktorej sa cieľavedome podporuje a rozvíja národná a regionálna identita
 - spoločnosť, kde sa medzi všetkými hlavnými skupinami presadzuje vzájomná dôvera a partnerské vzťahy, kde je rešpektovaní nielen sloboda a rovnoprávnosť ale aj medzigenerační a vnútrogenerační solidarita
 - spoločnosť, ktorá podporuje princípy sociálnej solidarity a subsidiarity, pomáha rodinám pri riešení ťažkým uznaných životných udalostí, ktoré prekračujú rámec
- www.vironet.sk Strana 39 z 59
- Národná stratégia TUR – IV. časť
poistných udalostí a to formou príspevkov štátnej sociálnej podpory, garantuje im pomoc a ochranu formou sociálnej pomoci, aby sa zmiernil stav hmotnej núdze alebo sociálnej núdze
- spoločnosť, ktorá zabraňuje a predchádza všetkým formám diskriminácie, sociálneho vylúčenia a chudobe
 - spoločnosť, ktorá zabezpečuje ochranu práv a právom chránených záujmov, humanizáciu spoločenských vzťahov a prehlbenie sociálneho rozmeru TUR ako záruky slobodného sebaurčenia a sebauplatnenia občanov.
- Spoločnosť vzdelania (učiac sa spoločnosť)
- spoločnosť, kde má každý rovnaký prístup k vzdelaniu a rovnakú šancu uspieť
 - spoločnosť, kde sa vzdelanie spolu so znalosťami a zručnosťami, vedeckými a inovačnými poznatkami považujú za najcennejšiu kapitolu rozvoja
 - spoločnosť, kde sa podporuje celoživotné vzdelávanie, vzdelanosť, rozvoj kultúry, vedy a umenia a využívajú sa pre rozvoj na všetkých úrovniach a vo všetkých sfarách.
- Informační (informatizujúca sa) spoločnosť
- spoločnosť, ktorá prekročila industrializmus, adaptovala sa na prebiehajúce procesy civilizačnej transformácie, výmenu zastaralých technológií, reorganizáciu ekonomiky do podoby sietí
 - spoločnosť, v ktorej poklesla úloha štátu a vzrástla úloha samosprávy, neziskových

organizácií a podnikateľských subjektov

- spoločnosť, ktorá sa otvorila svetu, integrovala do sietí svetovej ekonomiky, v ktorej

dochádza k rastu životnej úrovne obyvateľstva, podpore sociálnej ochrany obyvateľov

a k ekonomickej a spoločenskej stabilizácii.

Spoločnosť s environmentálnym vedomím

- spoločnosť, ktorá dôsledne rešpektuje požiadavky zabezpečujúce dlhodobé využívanie

krajiny a prírodných zdrojov

- spoločnosť, ktorá dôsledne uplatňuje princíp preventívnej opatrnosti a bezpečnosti,

monitoruje výskyt rizikových faktorov a znižuje ich na minimum

- spoločnosť, ktorá eliminuje čerpanie a využívanie neobnoviteľných prírodných

zdrojov a prispôsobuje intenzitu využívania obnoviteľných prírodných zdrojov

regeneračným schopnostiam prírody

- spoločnosť, ktorá venuje zvýšenú pozornosť zachovaniu biodiverzity rastlinných a

živočíšnych druhov a spoločenstiev, vrátane zachovania a posilňovania život

podporujúcich, autoregulačných, samočistiacich a sebaoporných prírodných

mechanizmov

www.vironet.sk Strana 40 z 59

Prírodná stratégia TUR – IV. časť

- spoločnosť, ktorá uplatňuje integrované plánovanie a rozhodovanie vo všetkých

sferách a ktorá považuje environmentálnu výchovu a vzdelávanie za významnú súčasť

nielen výučby na školách, ale aj za súčasť celoživotného vzdelávania.

- ♦ Hoci dosiahnutie predstavy TUR SR sa javí ako reálne až v dlhodobom časovom

horizonte, je potrebné zdôrazniť, že súčasne globálne celosvetové problémy,

medzinárodné postavenie a ciele Slovenska nedivajú pre našu krajinu iné zmysluplné

alternatívu, ako je postupná realizácia vízie TUR.

Formulovaná predstava TUR (žiadoci scenáir) je dlhodobá a vo svojej podstate

nealternatívna (bez dosiahnutia TUR nie je dlhodobý rozvoj ľudskej spoločnosti reálny).

Súvisí s ňou však otázka možnosti viacerých variantov krátkodobého až strednodobého

vývoja spoločnosti vo vzťahu k predstave TUR. Z hodnotenia doterajšieho vývoja a súčasnej

východiskovej situácie SR vychádza formulovanie dvoch protichodných smerov/scénarov

možnosť vývoja – negatívneho (s prevahou negatívnych javov a trendov vývoja) a pozitívneho (s prevahou pozitívnych javov a trendov vývoja).

Negatívny smer/scenár je možný ako taký ďalší vývoj slovenskej spoločnosti, ktorá by bol založený na prevahe pôsobenia doterajších negatívnych javov a trendov, vyvolávajúcich rizík a ohrozenia z hľadiska TUR. Realizácia scenára by znamenala nedostatočný rozvoj občianskej spoločnosti, pretrvávajúce problémy súvisiace s neefektívnou verejnou správou, prehlbovanie hospodárskych a sociálnych problémov a disproporcií.

Pretrvávalo by zaostávanie slovenskej ekonomiky, spôsobom zotrvačným spôsobom vývoja, nedostatočným rastom výkonnosti, konkurencieschopnosti, produktivity práce, reálnych miezd a životnej úrovne a rastom technologického zaostávania. Pretrvávala by absencia dlhodobej výzie a stratovej rozvoja ekonomiky a spoločnosti. Dlhodobo by sa nedarilo znížiť nezamestnanosť, regionálne rozdiely by sa prehĺbovali za vzniku nedostatočne rozvinutých, marginálnych regiónov. Školstvo, zdravotníctvo, kultúra a životné prostredie by trpeli nedostatkom zdrojov (vrátane ľudských) a celkovo podcenením ich významu. Pokračoval by rozvoj nepriaznivých sociálnych javov (závažná trestná činnosť, korupcia, narkomania, xenofóbia, rasizmus a iné sociálno-patologické javy). Rástla by ekonomická nerovnovaha, sociálne a politické napätie, pribúdalo by spoločenských konfliktov. Vývoj životného prostredia by bol nejednoznačný, v závislosti na pretrvávaní viacerých negatívnych javov a trendov. Právne vedomie by stagnovalo či dokonca naďalej upadalo. Budúce smerovanie SR v trajektórii bližšej naznačenému negatívne scenáru by bolo jednoznačne nepriaznivé. Spochybnili by sa integračné ambície a celková hodnovernosť SR, spoločnosť by pretrvávala v hodnotovom vakuu a chaose, morálne základy a princípy TUR by sa ignorovali. Celkovo takto vývoj nevytvára predpoklady pre dlhodobé dosiahnutie výzie TUR a je možný označiť ho za nežiadúci a neakceptovateľný.

www.environet.sk Strana 41 z 59

Národná stratégia TUR – IV. časť

Pozitívny smer/scenár je chýpaný ako pravdepodobný vývoj slovenskej spoločnosti v prípade presadenia pokračovania pozitívnych javov a trendov. Tento scenár predstavuje vytvorenie spoľahlivých základov právneho štátu, občianskej spoločnosti, efektívneho a konkurencieschopného hospodárstva, ale aj kvalitného školstva, zdravotníctva a životného

prostredia, ako aj podporu vedy a kultúry. Rozvoj spoločnosti by bol budovaný prevažne na pozitívnych hodnotách základoch a morálnych zásadách. Scenár predpokladá prijatie SR do EŠ, s čím by bolo spojené posilnenie medzinárodnej pozície a prestáže, celkové prínosy pre hospodárstvo, zvýšenie životnej úrovne občanov, skvalitnenie právneho systému. Medzi základnými hodnotami uplatňovanými v spoločnosti by patrili napr. zabezpečenie trvalého mieru, jednotný postup a spoločné riešenie problémov, rovnosť medzi občanmi a medzi členskými štátmi, garantovanie základných slobôd, princípy solidarity a subsidiarity, zabezpečenie základných ekonomických, sociálnych a environmentálnych potrieb občanov. Celkovo vytvára pozitívny scenár vhodným predpokladom dlhodobému prechodu k TUR SR.

Na druhej strane môžu byť uplatnené tohto scenára ohrozené niektoré ciele TUR SR, a to v oblasti hospodárskej (celkové nepripravenosť ekonomiky - viaceré hospodárske odvetvia sa môžu stať po vstupe SR do EŠ nekonkurencieschopnými, pravdepodobne s vysokými náklady na reštrukturalizáciu slovenskej ekonomiky, nedostatok kvalifikovaného vedúceho personálu), sociálnej (nedostatočná informovanosť a pripravenosť občanov na zmenu, jazykové a mentálne bariéry, odliv kvalifikovanej pracovnej sily do zahraničia (môže byť doprevádzaný prísunom pracovnej sily zo zahraničia do SR), orientácia na konzumný vzor správania, väčšiu materiálnu náročnosť, rastúci individualizmus a väčšia otvorenosť voči sociálnopatologickým javom), životného prostredia (intenzifikácia a špecializácia poľnohospodárstva môžu viesť k zníženiu biodiverzity, podporované môžu byť projekty narušujúce životné prostredie a pod.).

Napriek niektorým negatívnym argumentom a s tým súvisiacimi rizikami je potrebné konštatovať, že pozitívny scenár vytvára vhodný a potrebný predpoklad prechodu k trvalo udržateľnej spoločnosti. Pravdepodobný ďalší strednodobý vývoj spoločnosti SR je v prípade pokračovania súčasných a doterajších javov a trendov kombináciou oboch naznačených smerov/scenárov - súčasným pásobením niektorých negatívnych aj pozitívnych trendov. V záujme dosiahnutia dlhodobej výzie TUR spoločnosti je dôležité, aby bol vývoj usmerňovaný so snahou

minimalizovania negatívnych trendov a podporovania pozitívnych trendov. Najväčšie reálne možnosti budúceho pozitívneho vývoja spoločnosti sú spojené s predstupovými procesom SR do EŠ, v rámci ktorého sa realizuje množstvo významných inštitucionálnych zmien prevažne v podobe prijímania novej modernej legislatívy a budovania demokratických inštitúcií. K najvýznamnejším rozvojovým dokumentom zohľadňujúcim uvažovaný vstup SR do EŠ a podporujúcim aj budúce uplatnenie princípov TUR v praxi by mali patriť najmä Stratégia štátnej environmentálnej politiky, Konceptia decentralizácie a modernizácie verejnej správy, Integrovaný plán regionálneho a sociálneho rozvoja SR pre www.environet.sk Strana 42 z 59

Národná stratégia TUR – IV. časť realizáciu programu PHARE 2000, časť 1 - Národný rozvojový plán rozvoja vidieka Slovenskej republiky pre implementáciu programu SAPARD, Národný plán regionálneho rozvoja a Konceptia územného rozvoja Slovenska 2001. Aj viaceré rezortné rozvojové dokumenty najmä z posledných dvoch rokov si medzi svoje ciele alebo priority kladú smerovanie k TUR. Otázkou je, do akej miery tento deklarovaný cieľ uvedený dokumenty spĺňajú. NSTUR by po jej schválení mala predstavovať priezračný dokument rozvoja spoločnosti, integrujúci ciele vyššie uvedených dokumentov. Najväčšie ohrozenia pozitívneho vývoja spoločnosti sú spojené s pretrvávajúcimi negatívnymi javmi v oblasti praktického fungovania inštitúcií, uplatňovania právnych predpisov a správanie sa nielen verejných činiteľov, ale aj samotných občanov. Prejavujú sa napr. v doterajšom nízkom právnom vedomí a nedodržiavaní zákonov, deklarativnom charaktere prijatých dokumentov a v absencii kontroly. V tejto súvislosti je zrejmé, že bez zmeny fungovania spoločnosti smerom k ďalšiemu dodržiavaniu právnych predpisov, realizácie a kontroly uplatňovania dokumentov je ohrozený nielen realizácia pozitívneho scenára, ale aj dlhodobé výzie TUR.

V. NÁRODNÁ STRATÉGIA TRVALO UDRŽATEĽNÉHO ROZVOJA

1. Orientácia a priority tur sr

Základnou orientáciou SR by malo byť dlhodobé, cieľavedomé a komplexné smerovanie k vytváraniu spoločnosti založenej na princípoch TUR a ich praktickom

uplatňovaná. K dosiahnutiu tejto orientácie je potrebné vo všetkých sférach spoločnosti vychádzať z princípov a kritérií TUR a orientovať sa na tieto dlhodobé priority (integrované ciele) TUR SR:

- rozvinutá demokratická krajina - integrácia SR do rozhodujúcich svetových politických a hospodárskych štruktúr, využitie pozitívnych trendov globalizácie, prevzatie spoluzodpovednosti za globálny vývoj svetového spoločenstva, pozitívne ovplyvňovanie medzinárodného smerovania k trvalej udržateľnosti,
 - moderná štát a systém verejnej správy - rozvoj politického pluralitného systému, vytvorenie zodpovedajúcich právnych nástrojov, vybudovanie moderných inštitúcií, kvalitná a efektívna činnosť verejnej správy (štát, región, obec) v prospech občanov,
 - vyspelá občianska spoločnosť - celková zmena hodnotových orientácií, posilnenie právneho vedomia, historického a prírodného povedomia, dosiahnutie vysokej úrovne vzdelanosti a informovanosti občanov a ich účasti na rozhodovaní, zmysluplne fungujúce zložky spoločnosti (združenie, rodina, občan),
 - sociálna solidarita a sociálna ochrana - sociálna politika smerujúca k zvyšovaniu osobnej participácie a zodpovednosti občanov za seba, k akceptácii princípov sociálnej solidarity zabraňujúcej sociálnemu znevýhodneniu, resp. vylúčeniu
- www.environet.sk Strana 43 z 59
Prírodná stratégia TUR - IV. časť
a chudobe; k podpore stimulujúcich opatrení štátnej rodinnej politiky a politiky zamestnanosti a k ochrane práv a právom chránených záujmov občanov a k eliminácii všetkých foriem diskriminácie,- vyvíjajúci sa rozvoj - uplatnenie komplexného priestorového a územného plánovania, prednostný rozvoj zaostávajúcích a okrajových regiónov, uplatnenie inštitútu medziregionálnej solidarity, integrovaný rozvoj sádí, obnovenie a udržiavanie historických štruktúr, sádelnej identity a foriem osádlenia,
- vysoká kvalita ľudských a spoločenských zdrojov - postupné vytváranie a podpora zdravej, demograficky vyvíjajúcej spoločnosti, zabezpečenie zvyšujúcej sa kvality života - sociálnych, ekonomických, kultúrnych a duchovných potrieb s dávať na problémovú skupinu obyvateľstva, odstránenie negatívnych sociálnych a sociálnopatologických

javov,

- nová model ekonomiky – dosiahnutie dlhodobu fungujúceho moderného hospodárstva a informačnej spoločnosti, odstránenie štrukturálnych deformácií

ekonomiky, vyvížen rozvoj hospodárstva s dôrazom na perspektívne moderné

odvetvia a regionálne prírodno-sociálne podmienky

- vysoká kvalita životného prostredia, ochrana a racionálne využívanie prírodných zdrojov – efektívna ochrana životného prostredia, šetrné využívanie

prírodných zdrojov, odstránenie environmentálnych záťaž a poškodenia prostredia,

limitovanie ekonomického rozvoja v súlade s prírodnými podmienkami

a potenciálmi, dosiahnutie a udržanie kvalitného životného prostredia s dôrazom na

ohrozené oblasti.

- zaručenie života a bezpečnosti občanov, existencie a fungovania štátu – zaručenie

bezpečnosti SR, jej suverenity a integrity, zachovanie a rozvoj

demokratických

základov štátu, jeho vnútornej bezpečnosti a poriadku, ochrany života a zdravia

občanov, zachovanie mieru a stability v strednej Európe spojené s

rozširovaním zány

demokracie, bezpečnosti a prosperity, vrátne plnohodnotného členstva SR v NATO

a v EŠ, zabezpečenie trvalo udržateľného hospodárskeho, sociálneho, environmentálneho a kultúrneho rozvoja spoločnosti, spolu s ochranou dôležitých

infraštruktúr štátu a životného prostredia.

- realizácia životných záujmov SR – udržanie mieru a stability vo svete a predchádzanie napätiam a krízam, ich včasné a efektívne riešenie mierovými

prostriedkami, dobrými vzťahy s bezprostrednými susedmi a rozvoj všetkých foriem

vzájomne výhodnej regionálnej spolupráce, vnútropolitická stabilita založená na

zodpovedajúcej celospoločenskej zhode v otázkach životných a dôležitých záujmov

SR, zaručenie sociálneho zmieru a stability v spoločnosti, dosiahnutie environmentálnej bezpečnosti v rámci vnútorných a medzinárodných štruktúr,

dosiahnutie dynamického prechodu ekonomiky SR na ekologicky vyvízenejšiu,

www.environet.sk Strana 44 z 59

Národná stratégia TUR – IV. časť

výkonnejšiu a zdrojovo diverzifikovanú trhovo ekonomiku schopnú primerane

uspokojovať potreby občanov.

2. Strategické ciele tur sr

Strategické ciele TUR, ktoré je potrebné v rámci smerovania k vyššie

uvedením

dlhodobým prioritám dosiahnuť, s:

1. Posilnenie medzinárodného postavenia a kreditu SR
 2. Využitie pozitívnych trendov a eliminácia rizík globalizácie
 3. Rozvoj demokracie, politického pluralizmu a systému, právnych nástrojov a inštitúcií
 4. Zlepšenie fungovania štátu, jeho hlavných inštitúcií a verejnej správy
 5. Podpora mimovládnych organizácií, združení a verejnosti v časti na rozvoji spoločnosti
 6. Posilnenie právneho vedomia, zmena hodnotových orientácií obyvateľov, výchova a osвета
 7. Rozvoj kultúry, kultúrno-historického a národného povedomia
 8. Vybudovanie moderného a kvalitného školského systému, podpora vedy a výskumu
 9. Dosiahnutie vyvíženého rozvoja sdelného prostredia a integrácia plánovacích činností
 10. Prednostný rozvoj problémových (okrajových, marginálnych) regiónov
 11. Podpora výstavby a držby stavebného fondu a ochrana historických štruktúr v krajine
 12. Dosiahnutie priaznivých trendov a vyvízenej demografickej štruktúry
 13. Zlepšenie zdravotného stavu obyvateľstva a zdravotnej starostlivosti, skvalitnenie životného štýlu
 14. Zmiernenie sociálnych rozdielov v spoločnosti, zníženie miery nezamestnanosti, ukončenie transformácie systému sociálneho zabezpečenia a podpora politiky zamestnanosti
 15. Zvýšenie podpory pre sociálne ohrozené skupiny obyvateľov a rodinu
 16. Komplexné zlepšenie postavenia rómskej menšiny
 17. Minimalizácia výskytu sociálno-patologických javov
 18. Ukončenie celkovej transformácie ekonomiky
 19. Zlepšenie hlavných ekonomických ukazovateľov
 20. Rozvoj integrovaného modelu podnikového hospodárstva
 21. Reštrukturalizácia, modernizácia a ozdravenie výrobného sektora
 22. Zlepšenie dopravnej a technickej infraštruktúry, rozvoj cestovného ruchu
 23. Reštrukturalizácia a modernizácia bankového sektora
 24. Zníženie energetickej a surovinovej náročnosti a zvýšenie efektívnosti hospodárstva SR
 25. Zníženie podielu využívania neobnoviteľných prírodných zdrojov pri racionálnom využívaní obnoviteľných zdrojov
- www.environet.sk Strana 45 z 59
- Národná stratégia TUR – IV. časť
26. Zníženie environmentálneho zaťaženia prostredia
 27. Zmiernenie dôsledkov globálnej zmeny klímy, narušenia ozónovej vrstvy a prírodných katastrof
 28. Zlepšenie kvality životného prostredia v regiónoch.

3. Cesty a prostriedky na podporu priorit a dosiahnutia strategickych cieľov tur sr

K dosiahnutiu strategickych cieľov TUR SR je potrebné:

3.1. Posilnenie medzinárodného postavenia a kreditu SR

- ukončenie integračného procesu do EĎ, plnohodnotného členstvo v EĎ
- integrácia v západných bezpečnostných štruktúrach NATO
- dodržiavanie medzinárodných záväzkov SR v oblasti dokumentov TUR a medzinárodných dohovorov
- iniciácia projektov podporujúcich TUR, päsobenie v relevantných medzinárodných organizáciách (OSN, EĎ, OECD a i.) v prospech presadzovania TUR v medzinárodnom kontexte
- časť na medzinárodných aktivitách v oblasti odzbrojenia a kontroly zbrojenia, prevencie konfliktov a mierových operácií, okrem iného aj v rámci NATO
- vytváranie a udržiavanie stabilného a spravodlivého medzinárodného ekonomického a sociálneho systému
- mobilizácia zdrojov na podporu "odkľzaných" krajín (slovenská zahraničná pomoc - AID)
- cezhraničná spolupráca regiónov (napr. cestou euroregiónov), spolupráca medzi partnerskými mestami a regiónmi na medzinárodných programoch a projektoch

3.2. Využitie pozitívnych trendov a eliminácia rizík globalizácie

k) zmena myslenia a hodnotových orientácií slovenskej spoločnosti v zmysle prekonania

industrializmu a pochopenia meniacej sa ekonomickej i spoločenskej reality, uľahčenie

adaptácie spoločnosti na prebiehajúce civilizačné zmeny

- uplatnenie globálnych dlhodobých perspektív do politických a rozhodovacích procesov - vypracovanie stratégie adaptácie ekonomiky SR na podmienky globalizácie svetovej ekonomiky
- zmena pravidiel fungovania ekonomiky SR v smere jej adaptácie na vytvárajúce sa princípy globálnej svetovej ekonomiky
- l) zväčšenie informovanosti obyvateľov a všetkých skupín spoločnosti o príležitostiach a rizikách globalizácie
- m) uplatnenie možností vzdelania a pracovného uplatnenia, ako aj uplatnenia slovenských výrobcov na svetových trhoch

www.environet.sk Strana 46 z 59

Národná stratégia TUR - IV. časť

n) minimalizácia rizík spojených s celosvetovým globalizačným

procesom – podpora

národnej identity, ochrana domáicich v½robcov, stimulácia konkurencieschopnosti so

zahraničnými v½robcami a pod.

o) minimalizácia rizík spojených s kultúrnou homogenizáciou, podpora kultúrnej identity na

národnej a regionálnej úrovni

3.3. Rozvoj demokracie, politického pluralitného systému, právnych

nástrojov a inštitúcií

- stabilizácia efektívneho inštitucionálneho usporiadania, právneho prostredia, fungujúcich

- inštitúcií, vyvíjaných kompetencií štátnej správy a samosprávy, časti všetkých zložiek

- spoločnosti na verejnej správe

- politickú stabilizáciu spoločnosti, zabezpečenie funkčnosti a kvality ústavných orgánov,

- skvalitnenie v½konu zákonodarnej moci

- efektívnosť, kompetentnosť a transparentnosť fungovania verejnej správy i hospodárskej

- sféry

- integrovaný prístup v rozhodovacích procesoch vo všetkých sférach spoločnosti v súlade s

- požiadavkami TUR

- skvalitnenie procesu správy zákonov, komplexnosť rozhodnutí

- dobudovanie systému právnych predpisov so súladom s právom EÚ

- zväčšenie účinnosti právnych predpisov a posilnenie vynútiteľnosti práva

- kontrola implementácie a dodržiavania prijatých zákonov v praxi

- zväčšenie efektívnosti a transparentnosti finančných tokov

- sprevádzajúcich poskytovanie,

- distribúciu a využívanie predstupových fondov ISPA, SAPARD a PHARE

- používanie strategického environmentálneho hodnotenia ako nástroja na elimináciu

- negatívnych environmentálnych, sociálnych a ekonomických dopadov rozvoja

- priemet NSTUR a princípov TUR do rozvojových a plánovacích dokumentov na všetkých

- úrovniach

- posilnenie kompetencie a koordinácie činnosti poradných orgánov vlády, efektívnosť ich

- práce a reálnosť ich dosahu na rozhodovanie vlády

- pretransformovanie Rady vlády SR pre trvalo udržateľný rozvoj na prierezový

- autoritatívny orgán, rozšírenie kompetencií Rady vlády SR pre vedu a techniku

- dobudovanie štátneho a rezortných informačných systémov a ich sietí, sprístupnenie

- informácií občanom

3.4. Zlepšenie fungovania štátu, jeho hlavných inštitúcií a

verejnej správy

- realizácia reformy verejnej správy (Konceptie decentralizácie a modernizácie verejnej správy), vrátane vytvorenia špecializovanej miestnej štátnej správy pre životné prostredie
 - zabezpečenie uceleného a previazaného systému kontroly verejnej správy, jeho účinnosti a efektívneho fungovania
www.environet.sk Strana 47 z 59
- Národná stratégia TUR – IV. časť
- zabezpečenie stabilného vnútorného prostredia – posilnenie polície, prebudovanie policajného systému z represívneho na preventívny
 - nezávislosť súdnictva, podstatné zlepšenie funkčnosti súdnych orgánov (rýchlosť, nezávislosť, transparentnosť, antikorupčné opatrenia)
 - prebudovanie armády SR na stabilného garanta vonkajšej bezpečnosti SR v rámci demokratických západoeurópskych armádnych štruktúr
 - posilnenie nezávislosti cirkvi od štátu, cirkevného školstva, systému cirkevných daní
 - spravodlivé rozdelenie verejných zdrojov, dosiahnutie a zachovanie vysokej úrovne fungovania spoločenského systému
 - uplatnenie nárokov na kvalitu a efektívnosť v rámci štátnej správy, samosprávy a kontrolného systému, realizácie Konceptie vzdelávania vo verejnej správe
 - zlepšenie úrovne koordinácie medzi rezortmi i ostatnými subjektami v spoločnosti
 - priaznivé inštitucionálne podmienky pre súdne a administratívne postupy, zväčšenie zodpovednosti a verejnej kontroly
 - potieranie korupcie a iných celospoločensky nebezpečných prejavov a foriem kriminality vo všetkých sfarách a na všetkých úrovniach verejnej správy, prokuratúry, súdnictva a ďalších zložiek spoločnosti.
 - dobudovanie a posilnenie inšpekčných zložiek vo všetkých relevantných sfarách spoločnosti
 - posilnenie regulačných a monitorovacích orgánov pre oblasť štátnej pomoci, verejného obstarávania, cenných papierov, poisťovní, bánk, kapitálových trhov, životného prostredia
 - regulácia, minimalizácia a odstraňovanie umelých disproporcií, zdrojov nestability, bezpečnostných rizík
 - posilnenie odborného zázemia pre výkon verejnej správy a hospodárskej sfary, iniciácia

vzniku a podpory rozvoja v¹/₂skumn¹/₂ch inštitúci⁰ci¹

- kooperácia medzi vedeckou obcou, podnikateľsk¹/₂m sektorom a tret¹/₂m sektorom
- implementácia globálnych dlhodob¹/₂ch strategick¹/₂ch programov rozvoja spoločnosti do politick¹/₂ch a rozhodovac¹/₂ch procesov
- dosiahnutie rovnováhy vo všetk¹/₂ch sf⁰erach plánuvacej a rozhodovacej činnosti, vzájomn¹/₂ podpora medzi jednotliv¹/₂mi dimenziami rozvoja v zmysle princípov trvalej udržateľnosti
- integrovan¹/₂ manažment (trvalo udržateľn¹/₂ rozvoj) spoločnosti, zos⁰ladenie environmentálnych požiadaviek so sociálnou a ekonomickou problematikou
- vzdelávanie pracovníkov verejnej správy v oblasti TUR
- posilnenie kompetencií a úloh orgánov verejnej správy pri presadzovan¹/₂ TUR
- zaradenie sledovania a vyhodnocovania ukazovateľov TUR do programov štátnych štatistick¹/₂ch zisťovan¹/₂
- vytvorenie inštitucionálnych a organizačn¹/₂ch predpokladov pre podporu TUR na regionálnej a miestnej úrovní

www.environet.sk Strana 48 z 59

Národná stratégia TUR - IV. časť

3.5. Podpora mimovládnych organizácií, združení a verejnosti v účasti na rozvoji spoločnosti

- posilnenie vplyvu verejnosti na rozhodovanie štátnych orgánov a verejnej správy
- vytvorenie priazniv¹/₂ch inštitucionálnych podmienok a posilnenie postavenia a finančn⁰ho zabezpečenia tretieho sektora - mimovládnych organizácií a združení
- zlepšenie prístupu verejnosti k legislatívnym dokumentom, politikám, koncepciám, plánom a programom, vytvorenie podmienok na účinn⁰ uplatňovanie základných slobodných prístupov k informáciám
- zvyšovanie úlohy verejno-súkromn¹/₂ch partnerstiev pri rozvoji a riadení spoločnosti
- právne a organizačn⁰ zabezpečenie podmienok pre participáciu občanov na plánovaní a rozhodovaní
- posilnenie inštitútu priamej, samosprávnej a participatívnej demokracie a občianskej spoločnosti
- zväčšenie angažovanosti občanov vo veciach verejn¹/₂ch (miestna a regionálna identita), podporovanie zodpovedn⁰ho a prirodzene motivovan⁰ho konania a

správania, zlepšenie

medzil'udsk½ch vzťahov, solidarity a rešpektu medzi občanmi

- spoluzodpovednosť jednotlivcov za stav vec½ verejn½ch

3.6. Posilnenie právneho vedomia, zmena hodnotov½ch orientáci½

obyvateľov, v½chova a osveta

- z½šenie právneho vedomia (vedom½ a dobrovoľn½ dodržiavanie právneho poriadku a

zákonov) a mor½ilky občanov štátu (dodržiavanie mor½ilných zásad a princípov)

- duchovn½i obnova občianskej a kresťanskej mor½ilky
- podpora environment½ilnej v½chovy a vzdel½vania
- preferovanie spotreby založenej na uvedomelej skromnosti a rozumnej

dostatočnosti, na regulácii a ½spor½ich vstupov (materi½ilov, energie, tovaru a pod.), eliminácia konzumn½ch

vzorcov správania

- stabilizovanie inštitucion½ilných podmienok pre v½chovu, vzdel½vanie a osvetu ako

základn½ho prostriedku zvyšovania kvality ľudsk½ho potenciálu a posilňovania

soci½ilneho, kult½rneho, n½irodn½ho, environment½ilneho a právneho povedomia

- celon½irodn½i v½chova k ľudsk½m právam, ochrane a presadzovaniu hospod½irsk½ch,

soci½ilných a kult½rných práv

- z½šenie informovanosti občanov o problematike TUR, vzdel½vanie, v½chova a

propagácia zabezpečovania TUR

3.7. Rozvoj kult½ry, kult½rneho vedomia a n½irodn½ho povedomia

- budovanie zdrav½ho vlastenectva a n½irodnej identity na báze vlastnej histórie a kult½ry,

humanizmu a budovania n½irodn½ho povedomia

www.environet.sk Strana 49 z 59

N½irodn½i stratégia TUR – IV. časť

- podporovanie prirodzen½ch region½ilných a lok½ilných väzieb, vytváranie zdrav½ho

lok½ilpatriotizmu

- nadviazanie na pozit½vne kult½rne tradície, podpora a rozvoj miestnej a region½ilnej

kult½ry a osvetu

- využívanie kult½rných zariaden½ a oživenia spolkov½ch činnost½, folkl½rných tradíci½,

miestnych kult½rných, športov½ch a in½ch podujat½

- posilnenie v½znamu problematiky ochrany kult½rneho dedičstva v spoločnosti

- uplatňovanie princípov kult½rnej a spoločenskej kontinuity

- integrovanie problematiky kult½rneho dedičstva a historick½ch štrukt½r

prostredia do

učebných osnov, prehlbenie vŕazby k životnému prostrediu

3.8. Vybudovanie moderného a kvalitného školského systému, podpora vedy a výskumu

- uskutočnenie zásadnej reformy školského systému, ozdravenie a racionalizácia vedy a výskumu
 - prehlbovanie demokratizácie a humanizácie vzdelávania, zväčšenie vzdelanostnej úrovne
 - rozvoj vzdelávacích príležitostí a rovnosti prístupu ku vzdelaniu
 - zmeny v riadení, štruktúre a ekonomickom zabezpečení vzdelávacieho systému a zmeny v obsahu vzdelávania
 - zaradenie kľúčových rozvojových tém do výchovy (ľudská práva, boj proti korupcii, európska dimenzia)
 - skvalitnenie a rozšírenie výučby cudzích jazykov
 - dosiahnutie vysokej kvality a proporčnosti vzdelávacieho procesu
 - rozšírenie počtu multidisciplinárne a interdisciplinárne orientovaných odborov
 - prepojenie vzdelávania s praxou a výchovou k tvorivosti, zväčšenie podielu praktických činností, spoločnosť a zručnosť
 - dostatok kvalitných učebníc vo všetkých oblastiach
 - výchova učiteľov v prioritných oblastiach – spoločenskovedné vzdelávanie, environmentálna výchova a vzdelávanie, európska dimenzia
 - uplatnenie školskej a mimoškolskej výchovy k trvalo udržateľnému životu ako súčasť výchovno-vzdelávacieho systému
 - dobudovanie uceleného školského a mimoškolského systému environmentálnej a etickej výchovy a vzdelávania na kvalitatívne vyššej úrovni
 - vytvorenie podmienok pre možnosti celoživotného vzdelávania
 - zväčšenie kvality vysokoškolského vzdelávania - orientácia na kvalitu, kreativitu, výkonnosť a zodpovednosť absolventov vysokých škôl v záujme konkurencieschopnosti
 - uššia spolupráca škôl a vedecko-výskumných organizácií
 - podpora vedy a výskumu, dosiahnutie úrovne porovnateľnej s vyspelými európskymi krajinami
- www.environet.sk Strana 50 z 59
- #### Národná stratégia TUR – IV. časť
- podporné programy pre vytváranie nových organizačných štruktúr výskumu, vývoja a služieb v podnikateľskom a neziskovom sektore
 - zabezpečenie prednostných podmienok pre využívanie moderných

informačných a

telekomunikačných technológií na všetkých vzdelávacích inštitúciách

- zabezpečenie vzdelávania obyvateľov v oblasti informačných technológií

3.9. Dosiahnutie TUR sĎiel a regiĎnov

- uplatnenie Ďzemného plĎnovania a stavebného poriadku ako základného nástroja štĎitnej

environmentĎilnej politiky, optimalizĎcie priestorového usporiadania a funkčného

vyuĎvania krajiny a zabezpečenia TUR

- zabezpečenie modernej regionĎilnej politiky a regionĎilneho rozvoja SR

- zachovanie sĎdelnej rozmanitosti SR – revitalizĎcia a oĎivenie vidieckeho priestoru,

kvalitatĎvny rozvoj mestskĎch sĎiel (zlepšenie bĎvania a sluĎieb, racionĎlne vyuĎvanie

zeme, estetizĎcia prostredia, stabilizĎcia mestskej populĎcie)

- obnovenie sociĎilneho kapitĎlu v sĎdlach a regiĎnoch, posilnenie sociĎilnej sĎdržnosti

- ochrana a obnova miestnej a regionĎilnej identity

- podpora migračných trendov zabezpečujĎcich kvalitatĎvny rozvoj mestskĎch a vidieckych

sĎiel

- vyuĎvanie miestneho a regionĎilneho potenciĎlu pre rozvoj trhu práce, zlepšovanie kvality

bĎvania, sluĎieb, rozvoj rekreĎcie a cestovného ruchu

- podporovanie pozitĎvnych prvkov vidieckeho spĎsobu Ďivota - zručnosť, spotrebiteľskĎi

skromnosť, schopnosť kombinovať rĎzne zdroje príjmov,

susedskĎi vĎpomoc, miera

sociĎilnej kontroly, a pod.

- decentralizĎcia riadenia a rozhodovania na princĎpoch subsidiarity, vrĎitane posilnenia

inštitĎtu miestnych a regionĎilnych referend pri vyuĎvanĎ miestnych a regionĎilnych

zdrojov a rozhodovanĎ o miestnych problĎmoch

- dosiahnutie sebestačnosti miestnych a regionĎilnych rozpočtov – vĎčšej participĎcii na

daniach a znĎžovania dotĎiciĎ

- podpora vĎčšej sebestačnosti a menšej zraniteľnosti regionĎilnych a miestnych ekonomĎk,

rozvĎjanie nástrojov lokĎilnej a komunitnej ekonomiky

3.10. PrednostnĎ rozvoj problĎmovĎch (okrajovĎch, marginĎilnych)

regiĎnov

- zmierňovanie nepriaznivĎch regionĎilnych rozdielov prostrednĎctvom vhodnej

demografickej, sociĎilnej a ekonomickej politiky

- zvhodnenie bĎvania a práce na vidieku a v zaostĎvajĎcich regiĎnoch, podpora rozvoja

sĎiel, dopravnej a technickej infraštruktĎry v marginĎilnych regiĎnoch

- realizácia rozvojových programov udržateľného hospodárenia v zaostávajúcich regiónoch

www.environet.sk Strana 51 z 59

Národná stratégia TUR – IV. časť

- kompenzácia nevýhod zaostávajúcich regiónov prostredníctvom inštitútu

medziregionálnej solidarity

3.11. Podpora výstavby a udržby stavebného fondu a ochrana historických

štruktúr v krajine

- zlepšenie situácie v bytovej výstavbe realizáciou komplexnej bytovej politiky
- skvalitnenie bytového fondu a infraštruktúry najmä v zaostávajúcich oblastiach
- integrovaná ochrana kultúrnej krajiny, pamiatkového fondu, záchrana a optimalizácia využívania kultúrneho dedičstva v rámci rozvojových zamerov miest, regiónov a rezortov
- obnovenie miestnej a regionálnej identity vo výstavbe
- združovanie viacsektorových a viaczdrojových finančných prostriedkov na zhodnocovanie a ochranu stavebného fondu a budovanie infraštruktúry
- využitie konceptu ochrany historického prostredia v pamiatkovej starostlivosti - podpora kontinuity historického vývoja
- regenerácia a revitalizácia kultúrneho dedičstva, skvalitnenie pamiatkovej starostlivosti na základe nového zákona o ochrane pamiatkového fondu
- renesancia remeselných činností a tradičných zručností v starostlivosti o krajinu a harmonický rozvoj sdiel

3.12. Dosiahnutie priaznivých trendov a vyváženej demografickej štruktúry

- začlenenie riešenia populačných problémov do procesu plánovania a rozhodovania - vypracovanie priorít populačnej politiky
- rozpracovanie a účinné uplatnenie programov plánovaného rodičovstva - zastavenie

poklesu prirodzeného prírastku obyvateľov, zlepšenie vekovej štruktúry

- zvýšenie priemerného veku dožitia najmä mužskej populácie

3.13. Zlepšenie zdravotného stavu obyvateľstva a zdravotnej starostlivosti,

skvalitnenie životného štýlu

- podporovanie systému zdravotnej starostlivosti založenom na primárnej prevencii, ochrane a podpore zdravia občanov - vypracovanie komplexnej zdravotnej politiky
- preventívna zdravotní starostlivosť a zdravotní výchova - zvýšenie zodpovednosti

občanov za vlastnú zdravie, vrátane zväčšenej finančnej zainteresovanosti

- zlepšenie štátnu výživy obyvateľov, podpora zdravého životného štátnu

- zlepšenie ukazovateľov fyzického i duševného zdravotného stavu, znižovanie dojčenskej

a detskej smrtnosti, zvyšovanie očakávanej dĺžky života najmä u mužov

- rovnomerná distribúcia finančných zdrojov a dostupnosť zdravotnej starostlivosti

všetkým občanom

www.environet.sk Strana 52 z 59

Národná stratégia TUR – IV. časť

- zlepšenie koordinácie medzi zdravotníctvom, sociálnou starostlivosťou a ostatnými

odvetviami na všetkých úrovniach štátnej správy a samosprávy

3.14. Zmiernenie sociálnych rozdielov v spoločnosti, zníženie miery

nezamestnanosti, ukončenie transformácie systému sociálnej pomoci

a podpora politiky zamestnanosti

- vypracovanie Koncepcie transformácie sociálnej sféry SR, podpora politiky komplexného

rozvoja ľudských zdrojov

- vypracovanie programov vhodného a udržateľného hospodárenia a sociálneho rozvoja,

mobilizácia vnútorných zdrojov na odstránenie a zmiernenie chudoby

- znižovanie sociálnych rozdielov v spoločnosti cieľavedomým posilnením postavenia a

dôležitosť stredných vrstiev v spoločnosti a motivačnou podporou sociálne slabých

vrstiev

- rešpektovanie ľudských práv, zabezpečenie rovnoprávného prístupu k práci a vzdelaniu,

eliminácia diskriminácie

- znižovanie nezamestnanosti prostredníctvom aktívnej politiky trhu práce, podporou

vytvárania pracovných miest, priestorovej a profesijnej mobility,

implementáciou

rozvojných programov, zmenou štruktúry ekonomiky

- vytvorenie motivujúcich podmienok pre zamestnanosť v oblasti výšky podpory v

nezamestnanosti, výšky dávok sociálnej pomoci

- posilnenie regionálnej politiky, využívanie miestnych zdrojov na tvorbu pracovných

miest

- dobudovanie podsystému štátnej sociálnej podpory, transformovanie súčasných

prídavkov na deti a rodičovského príspevku tak, aby nadobudol atribúty príspevkov

štátnej sociálnej podpory a ich inštitucionálne zabezpečenie prostrední-

ctvom jedného

subjektu (orgány miestnej štátnej správy)

- vytvorenie optimálnych podmienok na sebareprodukciu spoločnosti, stabilita manželských a rodičovských vzťahov a realizácia opatrení rešpektujúcich princíp voľby

rodiča pre rodičovskú, resp. pracovnú úlohu

- skvalitnenie a rozšírenie výkonu sociálno-právnej ochrany, sociálnej prevencie

a náhradnej výchovy, odstránenie a eliminácia všetkých foriem diskriminácie, xenofóbie,

rasizmu a ostatných prejavov intolerancie, ďalej dodržiavanie ochrany práv a právom

chránených záujmov

3.15. Zvýšenie podpory pre sociálne ohrozené skupiny obyvateľov a rodinu

- prednostne orientácia na predchádzanie a zabraňovanie sociálneho znevýhodnenia

a vylúčenia a orientácia sociálnej stratégie a politiky na ohrozené skupiny obyvateľov

(Rómovia, starší ľudia, mládež, rodina a pod.)

www.environet.sk Strana 53 z 59

Národná stratégia TUR – IV. časť

- vytvorenie podmienok pre plnohodnotný rozvoj rodiny ako základného predpokladu TUR spoločnosti

- zrovnoprávnenie podmienok pre zamestnanie mužov a žien a pre prístup na trh práce

znevýhodnených skupín občanov

- zvýšenie podielu žien v rozhodovacom procese a v politike, plánovaní, poradenstve a

v špecializovaných službách

- zlepšenie kvality života staršej generácie

- podporovanie kvalitnej výchovy a vzdelania mladých ľudí, aktívna podpora ich zaradenia

sa do spoločnosti a pracovného procesu

- vytváranie podmienok rovnosti príležitostí a plnej účasti na živote spoločnosti pre

občanov so zdravotnými postihnutiami

- vytváranie podmienok pre predchádzanie sociálnej a hmotnej núdze občanov a pre

uplatňovanie práv a právom chránených záujmov (s ďalej na deti a mládež)

3.16. Komplexné zlepšenie postavenia rómskej menšiny

- vychovávanie spoločnosti k etnickej tolerancii

- podporovanie komplexnosti riešenia rómskej problematiky - zlepšovanie kultúry bývania,

uplatňovanie progresívnych metód v oblasti vzdelávania, zvyšovanie kvality života

- aktívne zapojenie Rómov do riešenia ich problémov v rozhodovacom aj realizačnom

proces, využitie tradičnej kultúry pre podporu pozitívneho etnického vedomia Rómov

- vybudovanie siete kvalifikovaných sociálnych pracovníkov a učiteľov špecializovaných

na rómsku problematiku, podpora spolupracujúcich organizácií

- vytvorenie komplexného programu vzdelávania rómskej menšiny, programu využívania

voľného času pre rómske deti

- zlepšenie informovanosti o situácii rómskej menšiny (kvalifikovaní údaje o zdravotnom

stave, demografickom správaní, životnom štýle a pod.)

3.17. Minimalizácia vplyvu sociálno-patologických javov

- prijatie opatrení na účinný boj s kriminalitou a organizovaným zločinom

- tvorba sociálnych programov a programov prevencie vplyvu sociálno-patologických

javov

- vytvorenie lepších podmienok pre prácu v sociálnych službách a programoch sociálnej

pomoci

- iniciovanie kampane zameranej na odstránenie nevšímavosti a tolerance k sociálnopatologickým

javom

- zintenzívnenie realizácie opatrení v boji proti drogám, domácejmu násiliu, týraniu

a zneužívaniu detí a iným negatívnym spoločenskými javom

- predchádzanie, minimalizácia a odstraňovanie všetkých foriem diskriminácie, rasovej

neznášanlivosti a ostatných prejavov intolerancie

www.environet.sk Strana 54 z 59

Národná stratégia TUR – IV. časť

3.18. Ukončenie celkovej transformácie ekonomiky

- rozpracovanie princípov a kritérií novej ekonomiky sláviacej na podporu komplexného

rozvoja ľudských zdrojov a nahrádzajúcej industriálnu ekonomiku

- prispôsobenie hospodárskej politiky SR k postupnému prechodu na Novú ekonomiku,

podpora trendov prebiehajúcej civilizačnej transformácie – vypracovanie hospodárskej

stratégie TUR SR

- realizácia štrukturálnej zmeny ekonomiky SR - podpora proporcionálneho rozvoja

všetkých podštruktúr v smere decentralizácie, diverzifikácie a subsidiarity

- podpora rozvoja informačnej spoločnosti - vypracovanie stratégie rozvoja informačnej

spoločnosti SR, vypracovanie strategických programov digitálnej ekonomiky, elektronického obchodovania a networkingu

- podporovanie vývoja moderných technológií

- primeraný demonopolizácia a decentralizácia ekonomiky SR, regulácia prirodzených

monopolov

- podporovanie konkurenčného a trhového prostredia a obmedzovanie pôsobenia domácich i zahraničných monopolných ekonomických i neekonomických štruktúr
- obmedzovanie prerozdelenia finančných prostriedkov a zdrojov prostredníctvom štátneho rozpočtu alebo reštrukturalizácie dlhov, portfóliá podnikov, bánk, finančných a štátnych inštitúcií, obmedzovanie poskytovania štátnych záruk len na projekty zlučiteľné s princípmi TUR
- uplatnenie ekonomických, finančných a daňových nástrojov podporujúcich TUR (napr. environmentálna daňová reforma)

3.19. Zlepšenie hlavných ekonomických ukazovateľov

- dlhodobé znižovanie miery inflácie na úroveň blízku vyspelým krajinám, stabilizácia menového kurzu, zníženie miery zahraničnej zadĺženosti ekonomiky SR
- zlepšenie obchodnej bilancie a zmena jej štruktúry v prospech vývozu moderných tovarov a služieb
- stabilný vývoj domáceho produktu s miernou tendenciou rastu, priblíženie úrovni blízkej krajinám EÚ (60 % do roku 2010)
- vytvorenie podmienok pre prísun zahraničného kapitálu do ekonomiky SR a zvýšenie objemu zahraničných investícií
- uplatňovanie fiskálnej politiky štátu založenej na reálnych príjmoch, znižovanie fiskálneho deficitu a oddžovanie štátu
- dlhodobé zníženie miery nezamestnanosti na úroveň blízku vyspelým krajinám

www.environet.sk Strana 55 z 59

Národná stratégia TUR – IV. časť

3.20. Rozvoj integrovaného modelu pôdohospodárstva

- reštrukturalizácia pôdohospodárstva – využívanie produkčnej schopnosti pôdy a zdrojov krajiny za súčasného rešpektovania environmentálnych podmienok a limitov na základe komplexnej pôdohospodárskej politiky
- oživenie poľnohospodárstva a lesného hospodárstva – zlepšenie hlavných ekonomických ukazovateľov
- strategické zachovanie potravinovej bezpečnosti - ochrana produkčného potenciálu pôdy a genetického potenciálu kultúrnych rastlín
- vypracovanie systému ocenenia mimoprodukčných funkcií prírodných zdrojov a jeho zapracovanie do pôdohospodárskej politiky
- ukončenie procesu usporiadania vlastných vzťahov k pôde a pozemkových úprav

- vypracovanie a realizácia účinných opatrení na podporu alternatívneho (organického, ekologického poľnohospodárstva)
- podporovanie zachovania tradičných foriem pôdohospodárstva na vidieku ako podmienka zabezpečovania TUR
- dlhodobé zabezpečenie dostatku vodných zdrojov pre obyvateľov, rozpracovanie programov racionalizácie hospodárenia s vodou
- uplatňovanie udržateľného spôsobu vodného hospodárstva - integrovaný manažment povodia, diverzifikácia vodných zdrojov, decentralizácia riadenia

3.21. Reštrukturalizácia, modernizácia a ozdravenie výrobného sektora

- reštrukturalizácia hospodárstva SR - zaisadiť reštrukturalizáciu podnikovej sféry, zefektívnenie procesov konkurzov a vyrovnanie, ukončenie procesu privatizácie štátnych podnikov
- vytvorenie podmienok na reštrukturalizáciu priemyslu a modernizáciu jeho infraštruktúry, presun pracovných príležitostí do perspektívnych odvetví
- ozdravenie a stabilizácia priemyselnej výroby so zameraním na perspektívne odvetvia a moderné odvetvia
- proporcionálny rozvoj výroby s ohľadom na pridanú hodnotu, export a iné kľúčové ukazovatele
- diverzifikácia dovozu nerastných surovín a zníženie závislosti geopolitickej zavislosti
- podpora malého a stredného podnikania ako základných pilierov zdravej fungujúcej ekonomiky
- zavedenie environmentálneho manažerstva v podnikoch, rozvoj a prenos environmentálne prijateľných technológií s cieľom zníženia zaťaženia zložiek životného prostredia
- minimalizácia tvorby odpadov, podpora uzavretých cyklov výroby

www.vironet.sk Strana 56 z 59

Národná stratégia TUR - IV. časť

3.22. Zlepšenie dopravnej a technickej infraštruktúry, rozvoj cestovného

ruchu

- skvalitnenie dopravy - zhodnotenie hromadných foriem dopravy pred individuálnou, podpora mestskej hromadnej dopravy, budovanie prámestských integrovaných systémov dopravy
- posilnenie železničnej dopravy, rekonštrukcia a modernizácia železničnej

siete

- podpora železničnej a kombinovanej prepravy tovarov (nákladnej dopravy)
- dobudovanie nadradenej cestnej siete, zlepšenie prístupnosti regiónov a okrajových oblastí budovaním a údržbou cestnej siete nižšieho rádu
- komplexný rozvoj telekomunikácií, spojov a inej technickej infraštruktúry
- podpora rozvoja cestovného ruchu – prioritný rozvoj domáceho cestovného ruchu a vytváranie podmienok pre podstatnú nárast aktívneho zahraničného cestovného ruchu
- podpora domácich malých a stredných podnikateľov v oblasti cestovného ruchu
- informatizácia spoločnosti, podstatné sprístupnenie moderných technológií občanom

3.23. Reštrukturalizácia a modernizácia bankového sektora

- privatizácia a ozdravenie bankových inštitúcií, celkovo stabilizácia finančného sektora

- orientácia na poskytovanie úverov malým a stredným podnikateľom

3.24. Zníženie energetickej a surovinovej náročnosti a zvýšenie efektívnosti

hospodárstva SR

- systematické znižovanie energetickej náročnosti národného hospodárstva SR, priblíženie ku krajinám EÚ v ukazovateli energetickej náročnosti na vytvorenú jednotku HDP
- zníženie surovinovej a energetickej náročnosti hospodárstva SR na úroveň vyspelých krajín
- uskutočňovanie dlhodobej zmeny vzorcov výroby a spotreby v záujme znižovania energomateriálových tokov a následného znižovania množstva odpadov
- uplatnenie ekonomických nástrojov v oblasti životného prostredia - riešenie environmentálnej zodpovednosti, poplatky za znečistenie, podpora ekologickej gramotnosti a ekodesignu
- zavedenie environmentálnej daňovej reformy – vytvorenie ekonomického prostredia rešpektujúceho a stimulujúceho ochranu životného prostredia, prírodných zdrojov a šetrný spotrebiteľský správanie
- stimulácia rozumnej dostatočnej spotreby surovín a tovarov, minimalizácia energetickej a surovinovej náročnosti výroby
- podpora rastu efektívnosti využívania zdrojov a surovín a smerovania k uzavretým produkčným a spotrebným cyklom

- podpora lokálnej ekonomiky, zavedenie alternatívnych ekonomických ukazovateľov, environmentálneho a sociálneho auditu
- zavedenie systému internalizácie externálnych do cien výrobkov, služieb a produkcie – zahrňať environmentálne a sociálne náklady do cien produktov
- zabezpečenie postupného odbúrania environmentálneho a iných druhov tzv. vnútorných dlhov z minulosti
- podpora prúde blízkych prístupov pri využívaní prírodných zdrojov ako náhrada za používanie prúde vzdialených technokratických a veľkovýrobných spoločností

3.25. Znaženie podielu využívania neobnoviteľných prírodných zdrojov pri racionálnom využívaní obnoviteľných zdrojov

- zabezpečenie environmentálne vhodného dlhodobého využívania prírodných zdrojov (dosiahnuť zachovanie, resp. regeneráciu a obnovu prírodných zdrojov)
- zosúladenie využívania neobnoviteľných zdrojov surovín s prírodnými podmienkami a potenciálmi územia SR a širšími medzinárodnými súvislosťami - realizovať nové surovinové politiku SR
- postupným znižovaním využívania neobnoviteľných zdrojov surovín a energie, znižovanie surovinovo-energetických vstupov a strát, racionálne zhodnocovanie všetkých druhov energie
- perspektívne ukončenie rozvoja jadrovej energetiky, postupné budovanie náhradných energetických zdrojov
- zabezpečenie podstatného zväšenia využívania obnoviteľných zdrojov energie – najmä geotermálnej energie a slnečnej energie
- zlepšenie štruktúry využívania hydroenergetického potenciálu zväššením podielu malých vodných elektrární s výkonom do 1 MW
- zavedenie účinných právnych predpisov a vytvorenie vhodného ekonomického prostredia na produkciu energie z obnoviteľných zdrojov, rozvíjanie podporných technológií
- zabezpečenie environmentálne priaznivého využívania vodných zdrojov a vodohospodárskych úprav - integrovaný manažment povodia v súčinnosti s poľnohospodárskymi a lesohospodárskymi opatreniami, racionálne využívanie zdrojov v súlade so záujmami ochrany prírody a krajiny

3.26. Zníženie znečisťovania a poškodzovania prostredia

- zabezpečenie environmentálne vhodného využívania substrátu a reliéfu územia SR so zohľadnením potenciálnych a reálnych hazardov a rizík, realizácia sanácie postihnutých

oblastí (likvidácia starých environmentálnych zariadení)

- zlepšenie kvality ovzdušia (znižovanie množstva emisií škodlivých látok)

www.environet.sk Strana 58 z 59

Národná stratégia TUR – IV. časť

- dlhodobé zlepšovanie kvality vodných zdrojov, vytvorenie podmienok na celkovo

revitalizáciu najviac znečistených vodných tokov

- znížené znečistenia podzemných vodných zdrojov vrátane monitorovania ich kvality,

evidencie pŕvodcov znečistenia a systému ich postihu.

- dlhodobé zlepšovanie kvality pŕdných zdrojov - zvyšovanie produkčnosti pŕdy pri

zachovaní environmentálnych kritérií, znižovanie zaťaženia pŕdy cudzoroďmi látkami

(dekontaminácia pŕdy, sanačné opatrenia, osobitní sŕstava hospodárenia)

- zníženie fyzikálneho poškodenia pŕd (najmä vodnej a veternej erózie) - vypracovať

a realizovať systém ochrany pŕdy pred ŕčinkami vodnej a veternej erózie

- environmentálne vhodné využívanie lesných zdrojov a dlhodobé zlepšovanie ich kvality

(znižovanie imisného poškodenia, eliminácia pŕsobenia škodlivých činiteľov) na princípe

trvalého obhospodarovania lesov a využívania mimoprodukčných funkcií

- minimalizácia tvorby odpadov a environmentálne priaznivé nakladanie s nimi, recyklácia

odpadov, druhotné využívanie, minimalizácia vzniku zvláštnych a nebezpečných odpadov

- minimalizácia vŕskytu environmentálnych rizikových faktorov zdravia človeka

(rŕdioaktívne žiarenie, hluk a vibrácie, rizikové látky v potravinovom reťazci,

environmentálna mutagenéza, genetické manipulácie, živelné pohromy, nehody)

3.27. Zmiernenie dôsledkov globálnej zmeny klímy, narušenia ozónovej

vrstvy a prírodných katastrof

- trvalé sledovanie a vyhodnocovanie hlavných makroklimatických a hydrologických

parametrov vo vzťahu ku globálnej zmene klímy

- premietnutie očakávaných dôsledkov globálnej zmeny klímy a ich hydrologické dôsledky

do odvetvových politík (najmä vodného hospodárstvo,

poľnohospodárstvo a lesníctvo

hospodárstvo, ale aj iné odvetvia a sociálna sféra), praktickí realizácia

opatrenia na

elimináciu negatívnych vplyvov

- vytvorenie integrovaného systému prevencie a odstraňovania následkov živelných pohrám a prírodných katastrof

3.28. Zlepšenie kvality životného prostredia v regiónoch

- využívanie krajiny v súlade s jej prirodzenými predpokladmi (potenciálmi) a za prísneho rešpektovania jej limitov, uplatňovanie regulatívov rozvoja územia a zabezpečenie ochrany jej významných hodnôt

- ochrana biodiverzity prírody a krajiny, prednostne dlhodobá ochrana cenných území, ich

ekosystémov a druhov a ochrana "in situ"

- dobudovanie siete chránených území, zvyšovanie kvality mestskej a vidieckej krajiny

s dôrazom na revitalizáciu ohrozených oblastí

www.vironet.sk Strana 59 z 59

Prírodná stratégia TUR – IV. časť

- zachovanie diverzity krajiny v súlade s prírodnými, kultúrnymi a sociálnymi

podmienkami osídlenia

- posúdenie exponovanosti obyvateľstva v environmentálne citlivých oblastiach a v súvislostiach

súvisiacich s cieľom stanovenia priorit nápravných opatrení na všetkých úrovniach

- vyhodnotenie vzťahu zdravotného stavu obyvateľov SR a negatívnych faktorov životného

prostredia, zlepšovanie podmienok pre zdravý život obyvateľov

- praktické uplatňovanie ochrany prírody a krajiny prostredníctvom regionálnej štátnej

správy a samosprávy (formou realizácie komplexnej environmentálnej politiky,

environmentálnych akčných programov, lokálnej Agendy 21).